

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING / 67. ÅRGANG

KUNNSKAPS-
MINISTEREN

DRIVER
ELEVBEDRIFT

SOMMERMAT

#2
2023

GLAD VOKSENLÆRLING

innhold

Faste spalter

- 4 Nytt fra Yrke
- 16 Tonje Brenna er Yrke-profilen
- 20 Lærlingen visste tidlig hva hun ville bli
- 26 Fotoreportasjen
- 58 Skråblikk på yrke
- 60 Petit

Tema

- 6 Voksen lærling
- 12 Fra fengsel til læretid

LÆRLINGEN

Reportasjer

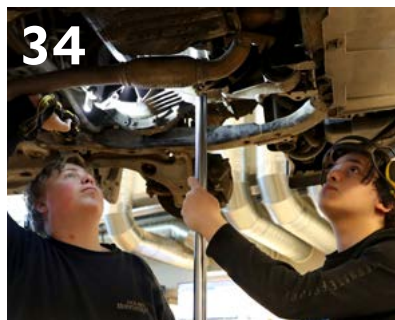
- 22 Den kristne skolen tar imot alle
- 33 Samarbeid i Trøndelag
- 34 Elevbedrift i Østerdalen
- 38 Ungt entreprenørskap
- 42 Misliker skoleturisme
- 44 Var lærling i Wien
- 48 Blir byggdriftere
- 52 Tenker gjenbruk

Fagartikler

- 56 Vinn, vinn, vinn
- 61 Mat og vin

FOTOREPORTASJE

YRKE

Ansvarlig redaktør:

Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 91 19 13 15
E-post: ws@utdanningsnytt.no
www.utdanningsnytt.no/Yrke

Abonnement:

E-post: abonnement@utdanningsnytt.no

Abonnement kr 300,- per år.

Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet.

Annonsekontakt

Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media AS
E-post: mj@hsmedia.no
Telefon: 62 94 10 32 / 91 17 34 73

Medlemsservice

Kontakt Medlemsservice ved spørsmål
om abonnement og bladordningen,
adresseendringer og Min side:
E-post: medlem@udf.no
Telefon: 24 14 20 00
Min side: udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement?

Send e-post til:
abonnement@utdanningsnytt.no

Utgiver:

Utdanningsforbundet
Hausmanns gate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Yrke er medlem av Fagpressen og redigeres
etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-
plakatens regler for god presseskikk. Den
som likevel føler seg urettmessig rammet,
oppfordres til å ta kontakt med redaktøren.
Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager
mot pressen.

Forsidefoto: Marianne Otterdahl-Jensen

Layout: Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk: Ålgård Offset AS

Opplag: 9164 ifølge Fagpressens
opplagskontroll. Godkjent per 2. halvår 2021
og 1. halvår 2022.

ISSN 1504-1905

Utdanning hele livet

Noen vet hva de skal bli, allerede når de bare er et barn. Andre bestemmer seg når de velger videregående. For andre igjen er valget mer vanskelig. De må bestemme seg både to og tre ganger før de til slutt har funnet et yrke de mener de passer inn i. Og kanskje forandrer de mening flere ganger etter at voksenlivet har startet. Yrkeskarriere er noe som ikke alltid kommer like selvfølgelig. En velkjent fjellvettregel sier at det er ingen skam å snu. I yrkeslivet er det også lov å snu, både en og flere ganger. Derfor ser vi fortsatt at mange voksne velger å bli lærlinger.

I dette Yrke møter vi både Ida og Mimoun. Begge er voksne. Og begge er lærlinger. På svært forskjellige måter har de kommet til valget å gå inn i læretid i voksen alder. Den ene etter at hun ba Nav om hjelp til å stake ut en ny yrkesvei. Den andre etter et langt liv som kriminell og innsatt i norske fengsler. For begge betyr læretiden veien til et nytt yrke og et godt liv.

Vi tenker det er viktig at det går an å lære hele livet. Vi er ikke ferskvarer som går ut på dato, vi mennesker. Inntil vi stempler ut for siste gang, har vi mulighet til å ombestemme oss, snu og tenke annerledes. Det som var riktig for oss da vi var tidlig i tenårene, er ikke nødvendigvis riktig for oss etter at vi har satt oss litt til, forsøkt livet, kanskje stiftet familie og gjort noen helt egne erfaringer.

Også den nyvalgte nestlederen i Arbeiderpartiet, kunnskapsminister Tonje Brenna, er intervjuet i denne utgaven av Yrke. Hun sier hun kunne ønske hun tok fagbrev da hun var ung jente i skolelivet. Les intervjuet og kos deg med det vi håper etter hvert er gode og varme sommerdager. Og finn gjerne hvile i den siste fjellvettregelen: Spar på kreftene og søk ly om nødvendig. Det er vel det sommeren bør være for oss: en mulighet til en skikkelig oppladning før høstens mange gjøremål.

Wenche H. Schjønberg

Høyre vil ha mer yrkesfag på ungdomsskolen

OSLO Høyre vil at alle elever på ungdomsskolen skal ha et valgfag som tilsvarer et yrkesfag.

Rent praktisk mener de at dette kan skje i samarbeid enten med de videregående skolene eller med lokalt næringsliv.

Partiet la nylig fram 80 tiltak de mener vil øke mestring og læringsglede for elevene på ungdomsskolen.

Blant tiltakene er forslaget om at alle elever på ungdomsskolen skal ha et valgfag som tilsvarer et emne fra et av programfagene på yrkesfag.

– Mange opplever at ungdomsskolen er for teoretisk og innrettet mot studie-spesialisering, sier utdanningspolitisk talsperson Jan Tore Sanner i Høyre til NTB.

Høyre foreslår flere grep for å få flere til å gjennomføre videregående opplæring. Blant tiltakene er bedre karriereråd. Partiet vil at de videregående skolene og fylkeskommunen skal ha ansvaret for å veilede ungdommene om yrkesfag. I dag er det rådgivertjenester både på ungdomsskolene og de videregående skolene.

– Rådgiverne på videregående skole vet mer om mulighetene der. Det blir for fragmentert med én rådgivningstjeneste på ungdomsskolen og en annen på videregående, mener Sanner.

Skrikende mangel på faglærte i Innlandet

HAMAR – Vi utdanner rett og slett ikke nok ungdommer innen yrkesfag, sier seniorrådgiver i NHO Innlandet Linn Alicia Slora Kristiansen.

NHOs ferske kompetansebarometer for 2022 viser at seks av ti av NHO Innlandets medlemsbedrifter ikke får tak i den fagkompetansen de trenger.

Behovet for arbeidskraft er aller størst innenfor yrkesfagene og fagskoleutdanning.

64 prosent av bedriftene melder at de trenger folk med yrkesfaglig utdanning.

53 prosent melder behov for folk med fagskolebakgrunn.

36 prosent trenger nye ansatte med bachelor. Mens 25 prosent melder behov for ansatte med masterutdanning.

– Dette viser at vi må fortsette å jobbe for at flere velger yrkesfag, og at flere gjennomfører en yrkesfaglig utdanning. Vi må ha et utdanningstilbud som er tilpasset behovet i arbeidslivet. Samtidig må vi jobbe for at flere ungdommer ser de spennende mulighetene yrkesutdanning gir. Heldigvis ser vi en positiv utvikling, sier Kristiansen.

Åtte av ti fikk lærekontrakt

OSLO Da vi bikket 2023, hadde 81 prosent av alle som hadde søkt om det, fått læreplass.

Dette er den høyeste andelen som er registrert siden målingene startet i 2011, opplyser Kunnskapsdepartementet i en pressemelding.

I årene 2021 og 2022 ble det til sammen inngått rundt 25 000 nye lærekontrakter. Dette er 400 flere enn året før, ifølge tall fra Utdanningsdirektoratet.

Tilgangen på læreplasser varierer imidlertid fra programfag til programfag. Lettest er det å få læreplass hvis du går bygg- og anleggsteknikk, der fikk 87 prosent av de som søkte om det, lærekontrakt. Tilsvarende var det bare 71 prosent som fikk læreplass i fagene innenfor helse- og oppvekstfag.

Sammenlignet med 2021 har flere fått læreplass i alle landets fylker, bortsett fra i Vestland, der andelen som fikk kontrakt, sank med 1,4 prosentpoeng til rundt 82 prosent.

Kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap) er fornøyd med tallene.

– Dette viser at pilene peker i riktig retning, og det er attraktivt å velge yrkesfag. Regjeringen jobber hardt sammen med fylker og partene i arbeidslivet for å få stadig flere ungdommer ut i lære, sier

kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap).

Både det offentlige og bransjene har et ansvar for lærlinger, mener hun.

– Når flere tusen ungdommer og voksne hvert år står uten en læreplass, taper både samfunnet og den enkelte. Ved å ta inn en lærling sikrer man også rekrutteringen, sier Brenna.

Yrkesfag vinner i distriktene

OSLO En typisk yrkesfagelev er fra Distrikts-Norge, viser fersk statistikk.

Flertallet av elevene fra distriktene går nemlig på yrkesfag på videregående. Mens det er motsatt i mer sentrale strøk, her velger flertallet studieforberedende.

Høsten 2021 begynte 75 900 elever i første klasse på videregående, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Ser man hele landet under ett, begynte det omtrent like mange på yrkesfag som på studieforberedende. Men denne jevne fordelingen varer ikke når vi ser på hvor i landet elevene kommer fra. I en typisk byklasse velger omtrent sju av ti (71 prosent) å starte på studieforberedende løp. I de minste distriktskommunene er det imidlertid omtrent speilvendt – her velger nesten sju av ti (68 prosent) yrkesfag.

Også foreldrenes utdanningsnivå spiller inn når ungdommene velger. Nesten åtte av ti elever som har foreldre med lang høyere utdanning, velger studieforberedende utdanningsprogram.

Fagskolene skal få bestemme mer om eget studietilbud

OSLO Fagskolene bør selv få opprette og godkjenne egne studietilbud, foreslår regjeringen.

Forslaget begrunnes i behovet for raskere endring i tilbudet fagskolene gir til sine studenter.

– Fagskolene må raskt kunne opp-

rette tilbud som arbeidslivet trenger, men mange opplever at det tar for lang tid å få godkjent nye studietilbud. Dette taper både studenter og arbeidslivet på, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Ola Borten Moe (Sp).

Han peker på at en eldre befolkning, digitalisering og det grønne skiftet gjør at behovet for nye fag bare vil øke. Fag-skolene har merket etterspørsel etter utdanninger som kombinerer flere fag, for eksempel helseteknologi, bygg og IKT, teknologi og ledelse.

I dag er det NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) som godkjenner nye studietilbud. Hvis fagskolene selv skal godkjenne, krever det en lovendring. Departementet forbereder nå et forslag om dette som skal sendes på høring.

Samtidig starter arbeidet med en ny melding til Stortinget om høyere yrkesfaglig utdanning. Den skal legges fram senest våren 2025, ifølge departementet.

Fraværsgrensen fjernes – men ikke i morgen

OSLO Fraværsgrensen står for fall i videregående skole. Men grensen forsvinner ikke allerede i morgen.

Dagens regler om fravær i videregående skole blir stående også neste år, selv om Arbeiderpartiet har vedtatt å fjerne dem.

– Vi skal ikke gjøre dette i en håndvending. Vi har bedt Utdanningsdirektoratet se på mulige løsninger og de vil komme med anbefalinger utover høsten. Så neste skoleår vil den gjeldende fraværsgrensa fortsatt virke, sa statsminister Jonas Gahr Støre da han måtte stille i spørretimen på Stortinget om temaet i mai.

Det var Høyres skolepolitiske talsmann Jan Tore Sanner som ba Støre svare på hvorfor regjeringen vil fjerne en ordning som har ført til at fraværet i videregående skole har falt med 27 prosent.

Sanner refererte til at nesten 5 300 flere elever fullfører videregående skole hvert år, enn før Solberg-regjeringen overtok i 2013.

– Fraværsgrensen har vært en ubetinget suksess, sa han.

Lærerorganisasjonene vil ikke fjerne fraværsgrensen

OSLO Lærerorganisasjonene er svært skeptiske til å fjerne fraværsgrensen.

– Jeg vil advare sterkt mot å gå tilbake til den situasjonen vi var i. Fraværsgrensen har ført til at elevene er mer til stede på skolen. Det er bra for både elever og lærere og var helt nødvendig, sier leder Steffen Handal i Utdanningsforbundet til Klassekampen.

Han får støtte fra lederen av Norsk Lektorlag, Helle Christin Nyhuus.

– Fraværsgrensen virker etter hovedhensikten, som var å få ned udokumentert fravær og skulk, sier hun.

Fraværsgrensen ble innført av den borgerlige regjeringen i 2016, og ifølge en Fafo-evaluering fra 2020 førte det til at gjennomsnittseleven i videregående opplæring reduserte det totale fraværet sitt med omtrent 27 prosent fra før innføringen av grensen.

Samisk påbyggsklasse konkurrer om gjev pris

KAUTOKEINO Elever fra en påbyggsklasse i Kautokeino, kan stikke av med den gjeve Holbergprisen i skolen.

De tre elevene Sara Lea Gaup, Sara Elise Eira, Ellen Mathisdatter Sara og Marita Alexandersen fra Sámi joatkkaskuvla ja boazodoalloskuvla (Samisk videregående skole og reindriftsskole) i Troms og Finnmark er nominert for prosjektet «Reindriftas påvirkning på psykisk helse».

Prosjektet «Reindriftas påvirkning på psykisk helse» peker på at ungdommers deltagelse i reindriften har mange positive aspekter og er viktig for deres identitet og livskvalitet. Samtidig er det å vokse opp i denne næringen også knyttet til

frykt for usikre fremtidsutsikter, og besvarelsen peker på at faktorer som arealinngrep, klimaendringer og rasisme kan påvirke psykisk helse, skriver skolen på sin egen hjemmeside.

I tillegg til Kautokeino-elevene er Anders Iversen Feiring fra Blindern videregående skole i Oslo nominert til prisen for prosjektet «Helseøkonomers rangering av sykdommers prestisje og Oskar Helle-sø-Knutsen ved Lillestrøm videregående skole i Viken for prosjektet «Samhold etter en katastrofe» om hvordan lokalsamfunnet og samholdet i Gjerdrum har blitt påvirket av skredet i romjulen 2020.

Yrkesfaglig fordypning blir tema på landsmøtet

ALTA Flere fylkeslag vil at landsmøtet i Utdanningsforbundet setter faget yrkesfaglig fordypning på dagsorden.

Både i Finnmark og i Nordland var faget YFF tema på årsmøtene.

– Vi ønsker at dette med yrkesfaglig fordypning skal tas opp som en sak på landsmøtet i Utdanningsforbundet i november og har fått enstemmighet her på fylkesårsmøtet i Nordland på å sende saken videre, sier Lasse Hansen fra Vestvågøy til Utdanningsnytt.

Han forteller at kollegene hans på Vest-Lofoten videregående skole som underviser i naturbruk, restaurant- og matfag, elektro og bygg, opplever det som at de blir nedprioritert år etter år.

– Det er viktig sak for dem og for oss som er kolleger, og det bør også være en viktig sak for Utdanningsforbundet, sier Hansen.

Såkalt borttellling av timer har lenge vært en sak yrkesfaglærere har reagert på. Også i Finnmark vedtok årsmøtet en uttalelse der de ber om at lærerne ikke mister timer i et så viktig fag. Selv om elevene er utplassert i bedrift, så bortfaller ikke behovet for at lærer følger med på hvordan elevene har det når de er i praksis, viser årsmøtet til.

FAKTA OM DYSKALKULI

Dyskalkuli er spesifikke vansker i mattefaget som ikke skyldes evner eller dårlig opplæring.

Dyskalkuli er medfødt, arvelig og livsvarig.

Det er cirka 5 prosent som har dyskalkuli.

Dyskalkuli er en kognitiv vanske som gjør det vanskelig å tilegne seg og å bruke kunnskap for å løse matematiske oppgaver. Utfordringen er knyttet til tall og regning, og mer presist til posisjonssystemet og grunnleggende telleferdighet.

De med dyskalkuli har først og fremst problemer med grunnleggende matte (pluss, minus, gange, dele). Ofte er de bedre i mer avansert matte som geometri og algebra.

De bruker gjerne svært enkle strategier, som å telle på fingrene, langt oppover i skoletrinnene.

De kan ha store vansker med matematikk, men gode resultater i andre fag, særlig skriftlige.

Dyskalkuli forklares ofte på to måter:

- en svikt i samspillet mellom hjernens funksjoner, dvs. hvordan følgende funksjoner samarbeider for å løse en oppgave: arbeidsminnet, visuell og spatial evne, oppmerksomhet og konsentrasjon
- svak oppfattelse av antall, noe man tror er en medfødt ferdighet

KILDE: DYSLEKSINORGE.NO

Ida er voksenalærling

Glad hun ba Nav om hjelp

HOKKSUND For tre år siden begynte Ida (29) som lærling i rørleggerfaget. Hun har samboer og to barn. Hun har også diagnosen dyskalkuli. Om et år er hun ferdig utdannet rørlegger.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDER **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

Ida Emilia Josefin Meldgaard vokste opp på Helgelandskysten, men bor litt utenfor Hokksund i Viken fylke sammen med sin samboer og deres barn på sju og fem år. Hun tar smilende imot Yrkes utsendte, og snakker engasjert om det hun brenner for.

– Heldigvis er det mulig å skifte retning underveis, det er lov å ombestemme seg når det gjelder utdanning. Takket være ordningen med voksenalærling får jeg nå lønn under utdanningen og nok tid til å følge opp barna våre, sier Ida med begeistring i stemmen.

– Jeg ante ikke noe om ordningen, og det er sikkert flere som ikke har hørt om den. Jeg begynte som

lærling da jeg var 26 år, og planen er å ta fagbrev som 30-åring. At jeg har diagnosen dyskalkuli, betyr at jeg sliter med tall, men som rørlegger gjør jeg det meste med hendene, så det går fint. Dessuten er meterstokken en god venn.

VANSKELIG Å BESTEMME SEG Ida vokste opp på en sauegård på Helgelandskysten. Hun har fire brødre, og lærte fort å brette opp ermene og ta i et tak både inne og ute. Her nyttet det ikke å være redd for å bli skitten på fingrene, eller å ta seg nær av en dårlig spøk. Ida ble sterk og tøff både fysisk og psykisk, og hun har aldri latt seg pille på nesa.

Fordi hun er kreativ og praktisk anlagt, var Ida glad i fag som kunst og håndverk, helse- og matfag og musikk. Hun ble også god i språk, men slet veldig med matematikk. Hun hanglet seg gjennom 13 år på skolen, og visste ikke riktig hvilken utdanning hun skulle satse på. Det måtte i hvert fall ikke være noe som krevde mye regning.

Etter videregående begynte Ida på utdanning innen medier og kommunikasjon. Hun tvilte imidlertid på jobbmulighetene, og hoppet av etter et år. Deretter var hun innom blant annet Forsvaret, kundeservice og servicebransjen. Hun mistrives ikke, men klarte heller ikke

◀ Ida er glad i å kjøre bil, både på jobb og privat. Det er mange som stusser når de ser bildet av henne utenpå firmabilen. De fleste forventer at rørleggeren er en mann.

å finne en jobb hun kunne tenke seg å stå lenge i.

– Jeg bestemte meg for å be Nav om hjelp. Det er det smarteste jeg har gjort, sier Ida.

– Jeg ble sendt på tiltak, fikk beskjed om å skrive CV og google, og jeg ble lovet videre til Karrieresenteret. Der fikk jeg for første gang høre om ordningen med voksenlærling.

STORTRIVES Ida var interessert i flere håndverksfag, men landet på rørleggerfaget. Hun var 26 år, hadde to små barn og trengte en trygg jobb, helst godt betalt, og tid nok til å følge opp barna. At hun samtidig kunne få en utdanning, var mer enn hun hadde drømt om.

– Jeg ringte Opplæringskontoret og fikk et hyggelig tilbud om å komme dagen etter, sier Ida.

– Deretter skjedde ting

▼ Ida har følt seg godt ivaretatt som voksenlærling hele veien. Kjell-Magne Eggen er daglig leder i Comfort Lier.

fort. Nå har jeg vært voksenlærling hos Comfort Lier i tre år, jeg har ett år igjen av læretiden og stortrives med jobben.

Ida forteller at hun opplever å ha en trygg jobb i et godt miljø. Hun er den ene av to voksenlærlinger i bedriften. Det å reise hjem til folk og hjelpe dem oppleves meningsfullt og sosialt, men også utfordrende til tider. Og det er akkurat en slik kombinasjon Ida har lett etter.

– Det gir enorm mestingsfølelse å se hvor fornøyde og takknemlige kundene blir, og jeg prøver å gi det lille ekstra, sier Ida, og forteller at mange virker positivt overrasket når rørleggeren de har bestilt, viser seg å være kvinne.

– Det er gøy å vise at vi jenter er like bra håndverkere som gutta.

ULIK ALDER ER POSITIVT

Kjell-Magne Eggen er daglig leder i Comfort Lier og den som har hovedansvaret for lærlingene.

– Bedriften tar imot lærlinger både fra videregående og voksenlærlinger av begge kjønn, men det er fremdeles flest gutter som velger rørleggeryrket, sier Kjell-Magne Eggen.

– Vi mener det er sunt for miljøet med begge kjønn og aldersspredning. Det er et stort pluss å ha energibunken Ida som voksenlærling her, vi tenker sjelden over at hun har dyskalkuli. Uansett hjelper vi hverandre når det trengs. Kundene skryter av Ida, både av dyktigheten og hjelpsomheten hennes. I vårt yrke er det viktig å være løsningsorientert når en utfordring plutselig oppstår.

Eggen sier at det hender de opplever at lærlinger fra videregående litt tilfeldig

FAKTA OM VOKSENLÆRLING

Er du over 21 år, kan du inngå lærekontrakt i en bedrift uten å ha gått videregående skole. Dette kan du gjøre uavhengig av om du har rett eller ikke har rett til opplæring.

Som voksenlærling har du selv ansvaret for å finne deg en bedrift som vil ta imot deg som lærling. Denne bedriften må være godkjent av fylkeskommunen som lærebedrift. Hvis bedriften ikke er godkjent som lærebedrift, kan bedriften søke fylkeskommunen om godkjenning slik at du kan begynne der som lærling.

Læretiden ute i bedrift er vanligvis fire år. I løpet av disse årene vil du også få undervisning i fellesfag og programfag. Har du relevant skolegang eller praksis fra før, kan læretiden kortes noe ned.

KILDE: BYGGENÆRINGENS LANDSFORENING, BNL.NO

har havnet i rørleggerfaget, men presiserer at de fleste er dedikerte og vet hva de vil. Voksenlærlingene har gjerne en del tidligere erfaring, og er fast bestemte på å bli rørleggere. Eggen poengterer at det handler mer om personlighet enn om alder og kjønn, og sier at de fleste får tilbud om jobb i bedriften etter endt læretid.

AMBASSADØR Ida vil gjerne hjelpe andre som er like usikre som hun var, og skriver om stort og smått på @plumbida. Hun har cirka 2000 følgere på Instagram og 3000 på TikTok, så interessen er absolutt til stede. Ida har stor yrkesstolthet, snakker rett fra levrå, har sin oldemor tatovert på

▲ Vann og rør er noe Ida har lært mye om. Her fikser hun kranen på badekaret til en kunde.

overarmen og har for tiden grønt hår. Hun er en kvinne med mye pågangsmot og arbeidsglede, som gjerne vil løfte frem håndverksfag og oppmuntrer flere jenter til å søke. Ida uttrykker seg med snert og humor når hun viser glimt fra sin egen jobbhverdag på Instagram og TikTok. Hun svarer gjerne på spørsmål og kommer med tips. Alt dette gjøres etter jobb og middag, når barna er lagt for kvelden. Ida forklarer at hun fremdeles har mye energi, og at det aller meste hun gjør, er lystbetont. Vi mister nesten pusten bare av å høre på, men Ida blir sjelden sliten. Hun er en synlig rørleggerlærling, og en av dem som rekrutterer jenter til faget.

Ida er nemlig @blirørlegger Rørambassadør og forteller at dette er en plattform på Snapchat, Instagram og TikTok som ble lagd som et prosjekt igjennom Rør-entreprenørene Norge for å rekruttere flere til rørleggerfaget.

– Jeg meldte meg frivillig, for jeg vil gjerne bidra til at flere velger rørleggeryrket. Jeg er med i Ingeborg-Nettverket, som er et nettverk der vi samler alle jentene/kvinne i rørbransjen, sier Ida.

– Etter at BliRørlegger ble satt i gang, har søker-tallene til rørleggerlinjene skutt i været.

BEGGE KJØNN – Heldigvis har yrkesfag blitt mer anerkjent de siste årene, for

begge kjønn, men fremdeles er det hovedvekt av jenter på linjer med omsorgsfag og gutter på linjer med håndverksfag. Dette håper jeg vil endre seg, for det er ingen grunn til at ikke begge kjønn kan gjøre det samme, sier Ida bestemt.

– Med moderne teknologi og godt utstyr er det sjelden noe som krever en spesiell fysikk, slik det ofte var før, med mye tungt kroppsarbeid.

Ida er langt fra prototypen på en rørleggerlærling, og hun liker å utfordre de tradisjonelle mønstrene litt. Selv har hun ikke angret en dag på valget hun tok for tre år siden. Hun er opptatt av at man ikke skal la seg begrense eller stoppe av en diagnose, men heller finne ut av hvilke muligheter som finnes og be om hjelp/tilrettelegging for å få en best mulig arbeidshverdag.

– Vi er alle ulike, med forskjellige evner og egenskaper, og det er kjempefint. Jeg tror de aller fleste kan finne en jobb de trives i, men kanskje må noen tenke litt utradisjonelt. At kjønn, alder og barn ikke er noen hindring, er jeg et levende bevis på, sier Ida med et stort smil.

– Jeg håper flere blir oppmerksomme på at det går an å bli lærling selv om man er voksen og derfor ikke har krav på opplæring. Det er en kjempemulighet, som absolutt bør frem i lyset. ❖

Flere og flere voksne blir lærlinger

OSLO Mer enn dobbelt så mange voksne blir lærlinger nå som for ti år siden.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

Mens det i 2013 var 3 957 voksne lærlinger her til lands, var det 8 509 voksne lærlinger i 2022. Det totale antallet lærlinger har også vokst i samme periode. Men samtidig som det blir flere og flere lærlinger, utgjør voksenlærlingene en større og større andel av alle landets lærlinger.

I 2013 var det til sammen 37 490 lærlinger i Norge. I underkant av 4 000 av disse var over 25 år, og altså voksenlærlinger.

Dette utgjør en andel på rundt 10,4 prosent.

I fjor var det til sammen 48 400 lærlinger i Norge, 8 509 av disse var over 25 år. Andelen voksenlærling var dermed på rundt 17,6 prosent.

Dette viser at flere og flere av lærlingene er over 25 år og regnes som voksne.

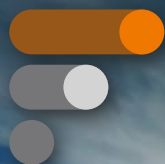
TALLENE Her er tallene fra Utdanningsdirektoratet fra de ti siste årene:

2013:	37 490 lærlinger, av disse var 3 957 voksne
2014:	38 359 lærlinger, av disse var 4 090 voksne
2015:	38 950 lærlinger, av disse var 4 345 voksne
2016:	39 444 lærlinger, av disse var 4 671 voksne
2017:	41 480 lærlinger, av disse var 5 273 voksne
2018:	43 322 lærlinger, av disse var 5 881 voksne
2019:	45 323 lærlinger, av disse var 6 761 voksne
2020:	44 961 lærlinger, av disse var 7 152 voksne
2021:	46 705 lærlinger, av disse var 7 748 voksne
2022:	48 400 lærlinger, av disse var 8 509 voksne

HELSE OG BYGG Det er helse- og oppvekstfag og bygg- og anleggsteknikk som er de største faggruppene når voksne vil ta et fagbrev. I fjor var det 2 352 voksne som var lærling i et av byggfagene, mens det var 2 058 som hadde læretid i et helse- eller oppvekstfag. Teknologi- og industrifag kom på en god tredje plass med 1 136 voksne lærlinger.

Dette samsvarer godt med situasjonen for ti år siden.

Da var helse- og oppvekstfag på topp blant voksenlærlingene med 968 lære plasser, bygg- og anleggsteknikk med 806 lære plasser og elektro- og datateknologi med 726 voksenlærlinger.

Fagskolen
Innlandet

Har du ennå ikke bestemt deg for hva du skal studere til høsten?

En høyere yrkedsrettet utdanning gir deg ny og etterspurt kompetanse. Arbeidslivet skriker etter folk med en fagskolegrad!

Ved Fagskolen Innlandet på Gjøvik er det fremdeles noen ledige studieplasser innen ulike fagretninger.

Sjekk våre nettsider for mer informasjon!

Seann koden
og les mer...

Gjennomførte videregående i fengselet

DRØBAK Mimoun (52) er domfelt 30 ganger og har vært innsatt 25 ganger. Nå stortrives han som lærling i sjømathandlerfaget på Meny i Drøbak.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDER **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

– Mimoun er sola vår, sier butikksjef Hilde Arstad.

– Han tok en velfortjent bronseplass i NM for lærlinger i fjor, og vi er mektig stolte av ham.

For Mimoun Kandrouch er ikke skryt og heiarop en selvfølge. Han var vant til et tøft miljø der han ikke kunne stole på noen, og er tydelig rørt når butikksjefen snakker så pent om og til ham.

– Jeg kan takke opphold i fengsler og institusjoner, pluss støtte fra mamma og storesøster, for at jeg er der jeg er i dag, sier Mimoun.

– Mamma var redd og fortvilet i mange år, endelig kan hun slappe av og vite at jeg ikke finner på mer tull.

TRE ÅR Mimoun var tre år gammel da han kom fra

Marokko til Norge og Oslo sammen med foreldre og søsken i 1973. Foreldrene ble skilt, og faren har gått bort. Mimoun har til sammen 14 søsken, 10 av dem bor i Marokko. Han har selv vært gift og har en datter på 23 år. Hun studerer til lærer og bor hos sin farmor i Oslo.

– Jeg var en urokråke på skolen og ble stadig sendt på gangen. Jeg klarte ikke å henge med i timene, og fant derfor på alt mulig annet.

Mimoun fikk i voksen alder diagnosen ADHD, det var ingen som snakket om sånt da han gikk på skolen.

– Det gikk fra mer uskyldige rampestreker til nas-king da jeg bytta skole som 12-åring. Jeg vanket i et dårlig miljø, og var snart inne i runddans med tyveri og rus, mest amfetamin, men

også andre piller.

Mimoun beskriver et liv der alt dreide seg om rus, ikke minst hvordan skaffe penger til å kjøpe pillene. Han tenkte rus døgnet rundt og ble mer og mer sliten.

REDDET TIL SLUTT Mimoun sonet både korte og lengre dommer i fengsel, og han var under behandling på flere rusklinikker. Under fengselsoppholdene i 2003 og 2011 gjennomførte han videregående skole. Fra å forstå «nada» og få stryk-karakterer, fattet han nå matte uten problemer. Han mener det både kom av måten lærerne lærte bort på, og også at han nå var voksen og mer motivert. Likevel havnet Mimoun på kjøret igjen.

I august 2019 ble han satt inn på Ullersmo fengsel for å

Det er lett å la seg friste når Mimoun viser frem delikate, ferske hummer.

Det Mimoun synes er aller best med jobben, er å hjelpe kundene med å finne akkurat det de vil ha.

– Skal det være en fiskekake? Mimoun er serviceinnstilt og alltid klar til å gi det lille ekstra.

◀ Butikksjef Hilde sier de er heldige som har fått Mimoun med på Meny-laget.

Kamilla Bjørklund forteller at de som ønsker å utdanne seg innen restaurant- og matfag i fengsel, har gode muligheter for jobb. Det trengs flere fagfolk, uavhengig av hvilken fortid de har. Men elevene må ha lyst og være motiverte.

sone i tre år. Han har alltid hatt arbeidsoppgaver under soninger, liker å ha noe å gjøre. Slik fikk han også bygget seg litt opp både fysisk og mentalt.

– Etter to måneder på Ullersmo merket jeg at jeg ikke tenkte på rus. Det var som å bli kvitt en enorm byrde som hadde tyngt meg i mange år. Jeg var skamfull overfor familien min, og skjønte at nå hadde jeg muligheten til å endre livet mitt, sier Mimoun.

Han hadde en del erfaring fra tidligere jobber, selv om ingen av dem hadde vært langvarige. Da han fikk muligheten til å være med i et utdanningsprogram i fengselet, grep han sjansen

og valgte matfag.

– Jeg fikk veldig god oppfølging i fengselet, og nå dreide alt seg om skole og jobb for meg, sier Mimoun og smiler.

– Jeg ringte, etter avtale med veilederen min i fengselet, Meny Kløfta og spurte om jeg kunne jobbe der gratis. Svaret var ja. Resten av tiden jobbet jeg tre dager i uken og gikk på skole to dager.

Mimoun fikk sone hjemme med fotlenke fra juni 2021.

MOTIVASJON Kamilla Bjørklund var læreren til Mimoun på vg1 på Ullersmo.

▲ Mimoun er faglig dyktig. Han liker å jobbe med sjømat og har mye kunnskap om de ulike råvarene.

– Vi har et godt samarbeid med Nav, som kjenner til mange bedrifter, og som ofte er behjelpelig med praksisplasser, sier hun.

– Selv var jeg lærling i Norgesgruppen, og snakker alltid varmt om Meny og Jacobs.

– Jeg kjenner flere i bransjen som spør om jeg har lærlinger til dem, sier Kamilla Bjørklund.

– Mimoun var kjempemotivert gjennom hele skolegangen, og det var fint å jobbe sammen med ham.

Læreren forteller at inn-

satte ofte tar eksamen som privatister, og får undervisning etter behov. Det er også mange som tidligere har jobbet i bransjen, men uten formell utdanning. De innsatte får hjelp med å fullføre et utdanningsløp som passer den enkelte.

VINN-VINN Mimoun ville helst ikke bo i Oslo, der alle rusminnene var, og fikk bo hos søsteren i Drøbak.

Det var butikksjefen på Meny Kløfta som ringte Meny Drøbak. Daværende butikksjef og ferskvarekonsulent intervjuet Mimoun mens han fremdeles satt på Ullersmo, dermed hadde Mimoun jobb fra juli 2021.

– Jeg er utrolig takknemlig for hvordan alle på Meny har tatt imot meg, sier Mimoun beveget. Det er rett og slett overveldende.

– Ledelsen i Drøbak fortalte ingen om min bakgrunn, det var opp til meg hva jeg ville si. Og jeg fortalte alt, men presiserte at jeg var straffet for vinningsforbrytelser og ikke var farlig. Jeg ble møtt med en varme og respekt jeg aldri hadde opplevd før.

Det første halve året hadde Mimoun en kamp mot klokka. Han sonet med fotlenke, og hadde en halv time på å komme fra jobb og

hjem. Hvis bussen var forsinket, måtte han ringe og gi beskjed. I desember 2021 var han ferdig med soningen og fikk ny frihet uten fotlenke. Han leier nå bolig alene, og ser frem til å ta svennebrevet i sjømatforhandlerfaget. Akkurat når det blir, er ikke helt sikkert.

GOD MED KUNDENE – Mimoun er en av våre beste, han er utrolig god med kundene, som elsker ham, sier Hilde.

– Han er også en flott og forståelsesfull kollega, som vi kan stole på. Vi er heldige som har fått Mimoun med på Meny-laget.

Og hva tror Mimoun om framtiden?

Jo, om ti år er han ferskvareresjef på Meny Drøbak, svarer han på Yrkes spørsmål om hvor han er om ti år.

Ellers hører han på 70-, 80- og 90-talls popmusikk.

– Johnny Cash og ballader er bra.

– *Og det beste og det verste ved jobben du har valgt?*

– Det beste ved jobben er kundene, deretter kommer kollegene.

– Det verste er om en kunde skulle bli syk av noe jeg har solgt. Det har heldigvis aldri skjedd. ❖

Tips oss

Er det spennende temaer innen yrkesfagopplæringen eller andre interessante saker på din skole vi bør skrive om?

Tips oss gjerne på e-post:
yrke@utdanningsforbundet.no

YRKE-profilen:

HVEM: Tonje Brenna

ALDER: 35

BOR: Jessheim

STILLING: kunnskapsminister

UTDANNING: videregående skole

HOBBY: Løping, venner og hunden min

LESER: Nå «Overleverne» av Alex Schulman

FAVORITTMUSIKK: Hits fra tidlig 2000-tall

SER PÅ: Historiske dramaserier

BRENNER FOR: Å gjøre verden til et bedre sted

Kunnskapsminister Tonje Brenna:

– Jeg burde tatt fagbrev

OSLO Kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap) er sikker på at Norge har verdens beste fagarbeidere, og hun skulle gjerne ha vært en av dem. Hun mener også det er viktig at regionene i landet er selvberget på kompetanse.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Vi må ta ansvar og gjøre en kartlegging av hva regionene har behov for av utdanning og læreplasser de neste 10–15 årene. Dette er lokale vurderinger som fylkespolitikere og arbeidslivet må gå sammen om. Kunnskapsminister Tonje Brenna (35) levner ingen tvil om at dette er nødvendig, og koronapandemien viste også at vi er sårbare. Samtidig ser hun at det er et dilemma, for det er ikke bare å endre et skoletilbud som kanskje er selve identiteten til et sted i landet.

FLINKE JENTER GIKK ALLMENN FAG Listen med formell utdanning er veldig kort på CV-en til Tonje Brenna. Hun har vært fulltidspolitiker siden hun gikk ut av videregående, og før hun ble kunnskapsminister i oktober 2021, var hun fylkesrådsleder i Viken.

Da ministeren var liten jente hjemme på Holmlia, ville hun bli politi. Men da hun fikk diabetes i 2003, ble drømmen lagt på hylla.

– På ungdomsskolen hadde jeg lopper i blodet og hadde lyst til å bli kokk, men fikk høre at flinke jenter tok all-

mennfag, for da lukket jeg ingen dører til yrkeslivet, sier Tonje Brenna. Kunnskapsministeren er klar over at det er en oppfatning det fortsatt er liv i, og i dag er hun ikke i tvil.

– Jeg burde tatt fagbrev!

Det ble i stedet allmennfag på Jessheim, dit familien hadde flyttet.

– De fleste fagene gikk greit, og jeg likte meg på skolen. Men jeg var nok mest opptatt av det sosiale. Den munnrappet ministeren smiler så øynene blir to smale striper.

Tonje har alltid vært et engasjert menneske, men politikk var ikke noe hun hadde planlagt å drive med.

– Men det var så spennende, og jeg liker at det skjer ting.

VERDENS BESTE Yrkesfag opptar kunnskapsministeren, og her snakker hun i store ord.

– Norge har verdens beste fagarbeidere!

– Hva begrunner du dette med?

– Vi har god fagutdanning, konkurrerer på kvalitet, ikke billige tilbud, og vi frir ikke på arbeidernes rettigheter.

På den annen side påpeker hun at det ikke nytter å stå stille og være fornøyd med det vi har.

– Vi står i et spenn, og verden endrer seg raskt. Dette betyr at skolene og næringslivet må samarbeide om å utvikle skoletilbudene. I dag er det masse snakk om for eksempel batterier, men vi må følge med, for hva er det neste? spør Tonje Brenna.

Det går diskusjoner om hvor bredt eller smalt et fagbrev skal være i innhold. Bilfaget endrer seg, og elbilene er i ferd med å ta over.

– Vi står overfor veldige omstillinger, så det gjelder å være de mest innovative. Teknologi er for eksempel blitt en mye større del av helsefagene, uten å få den oppmerksomheten det trenger.

Med nye krav kommer også behovet for nytt utstyr, og både elever og lærere etterlyser større bevilgninger.

– Ingen statsbudsjett i verden klarer å dekke dette behovet, så her må vi samarbeide med bedrifter og næringslivet, fastslår kunnskapsministeren.

VELGER IKKE I ET VAKUUM Hvilken utdanning elevene ønsker seg på de videregående skolene, samsvarer ikke alltid med næringslivets behov.

– Ungdomsskoleelevene velger ikke i et vakuum, så det er mulig å påvirke dem. Det er bra å fortelle 15-åringene at de ved å velge yrkesfag kan komme raskt i arbeid og tjene godt. Et fagbrev stopper heller ikke mulighetene for videre avansement. Så til alle bekymrede mødre: De unge kan fylle på med kompetanse også innen yrkesfag, beroliger Tonje Brenna.

Det er lett å se de store gruppene som byggfag- og helsefagarbeidere. Kunnskapsministeren er klar på at vi heller ikke må nedprioritere de i den andre enden av skalaen.

– Vi har behov for folk med spisskompetanse, som gullsmeder, orgelbyggere eller glassblåsere, men vi trenger ikke så mange av alt.

KJØNNSDELTE FAG Likestillingen er kommet mye lengre innen de teoretiske fagene enn innen yrkesfag.

– Vi må få flere varierte, praktiske oppgaver inn i grunnskolen. Da vil flere oppdage de mulighetene som finnes. I dag er det slik at mange ikke har tatt i en skiftenøkkel før de begynner på videregående. Det er viktig å kunne øve seg i ung alder, og dette gjelder begge kjønn, sier kunnskapsministeren.

På enkelte skoler jobbes det hardt for å rekruttere jenter til de yrkene som er mannsdominerte, og noen steder er de også godt på vei. Elektrofagene i trondheimsregionen blir blant annet trukket fram som et godt eksempel.

– Hvis antallet jenter kommer opp på et visst nivå, når det et knekkpunkt. Da framstår utdanningsvalget som naturlig. Jeg synes også vi skal hylle menn innen helsefag, ikke bare rose jentene som velger utradisjonelt.

– Hvis du skulle ha valgt et yrkesfag i dag, ville det fortsatt blitt kokk?

– Nei, det måtte bli elektro, for det er både gøy og praktisk. Jeg elsker å bli ferdig med noe, sier politikerens, og smiler litt av at utsagnet ikke alltid passer til den politiske hverdagen.

– Jeg har besøkt skoler og forsøkt å montere. Når det blir lys i pæra, gir det en lykkerus.

MÅ VITE OM 22. JULI Tonje Brenna er en av dem som overlevde terrorangrepet på Utøya i 2011. Hun var 23 år og generalsekretær i AUF da tragedien skjedde. Hun har senere gitt ut bok om hendelsen og tiden etter.

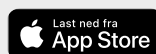
I dag diskuteres det om dagens unge lærer nok om hva som skjedde da en høyreekstremist angrep en sommerleir for AUF-medlemmer og drepte 69 personer. I regjeringskvartalet ble 8 rammet.

– Det er flere kilder og miljøer som kan hjelpe lærerne. Vi har blant annet 22. juli-senteret og Wergeland-senteret. Det er forskjellige måter å håndtere terrorangrepet på, men jeg tenker at noen voksne er for forsiktige. Det oppleves brutalt å påføre barna noe så vondt. Men de må få vite om vår forferdelige, nye historie, sier kunnskapsminister Tonje Brenna. ♦

Hold deg
oppdatert,
last ned
appen

UTDANNINGSNYTT

Allerede som fireåring visste Emma at hun skulle jobbe innen helse

TRONDHEIM Etter tre uker som lærling vant Emma (18) Yrkes-NM i september 2022. Hun satser mot EM i Polen, men understreker at det viktigste er å kunne gjøre en forskjell for pasientene.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDE **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

Emma Straub har gått vg1 helse- og oppvekstfag og vg2 helsearbeiderfag på Strinda vgs. Flere i familien jobber innen helse, og Emma har alltid visst at det var veien hun ville gå.

På ungdomsskolen var hun skolelei, men fant inspirasjon og motivasjon på videregående.

– Da jeg var fire år, bestemte jeg meg for å bli jordmor, sier Emma og ler.

– Nå vet jeg ikke om jeg heller vil satse på barnepleier eller noe annet innen helse. Fagbrevet som helsefagarbeider er uansett mitt første mål, det gir meg en solid plattform med mange muligheter.

SKAFFET EGEN LÆREPLASS Emma forteller at elevene fikk veiledning om lærlingplasser i vg2. Selv valgte hun å søke direkte på St. Olavs hospital, som har en egen søkeprosess. Det kan være

litt vanskeligere å få lærlingplass på sykehuset enn ellers i kommunen, men Emma visste hva hun ville, og fikk det til.

– Det vi ser etter når vi skal ansette lærlinger, er blant annet vennlighet, respekt og samarbeidsevne. De må like å jobbe med mennesker, sier Monika Reitan, som er kreftsykepleier og Emmas veileder.

– Vi skjønnte fort at Emma har disse egenskapene, pluss mange andre. Hun er blid, nysgjerrig på faget, lærevillig og viser stor tålmodighet. Hun har godt lag med de eldre, og er raus og omsorgsfull både mot pasienter og kolleger.

HÅND Å HOLDE I Dette første året jobber Emma på geriatrik avdeling, der hun trives med både arbeidsoppgaver, kolleger og pasientgruppen. Hvor hun skal jobbe neste år, vet hun ikke ennå,

men hun håper på føde/barsel eller akuttmottaket.

– Jeg ønsker å utnytte tiden, slik at jeg lærer mest mulig den perioden jeg er lærling, sier Emma.

Hun forklarer at en vanlig arbeidsdag består av varierte oppgaver, som å gjennomføre enkle kliniske undersøkelser, bistå med sykepleieroppgaver, utføre stell, mobilisere, rapportere og dokumentere eventuelle endringer i pasientens tilstand og ernæring.

– Mange er engstelige, og jeg prøver å møte dem i usikkerheten. En hånd å holde i og et smil kan trygge pasienten og gjøre tiden på sykehuset litt bedre, sier Emma.

– Det er akkurat dette som gjør jobben min så fantastisk og givende.

Emma innrømmer at hun var gjennom en tilvenningsperiode og brukte litt tid på å godta at andre på hennes

alder har fri kvelder og helger, mens hun selv jobber todelt turnus. Hun fant imidlertid snart ut at jobben gir henne så mye at hun ikke lenger er redd for å gå glipp av noe utenfor sykehuset.

VANT MED MINST ERFARING Emma kvalifiserte seg til Yrkes-NM gjennom fylkeskonkurranser. Under den tre dager lange finalen i Kristiansand fikk hun og de andre deltakerne vist frem sine ferdigheter ved å løse varierte oppgaver med ulike scenarioer fra sykehushverdagen. Da hadde hun bare jobbet tre uker som lærling på St. Olavs hospital, men oppgavene var fra skolens pensum.

– Selv om oppgavene var kjente, var det litt stressende å gjøre dem i en sal med 6000 mennesker, sier Emma.

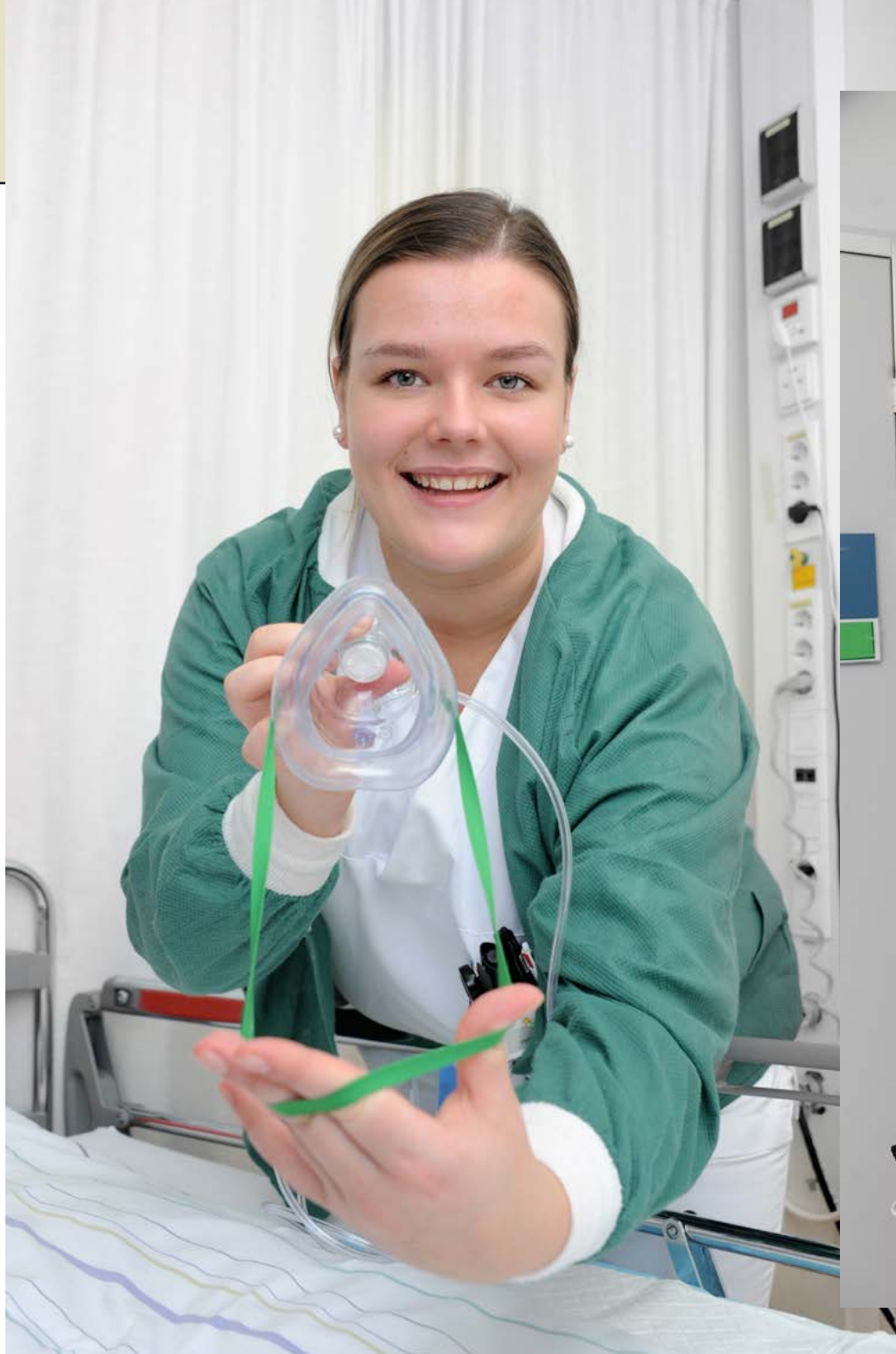
– Dessuten var det ganske skummelt å reise på et slikt arrangement helt alene. Nå er jeg glad jeg deltok, ikke bare fordi jeg vant, men fordi jeg personlig vokste på opplevelsen.

Emma forteller at hun bruker mye av fritiden sin i musikalmiljøet, der hun både underviser barn og er med og setter opp stykker. Hun er kreativ, har jevnt humør, pågangsmot og omsorg for andre, disse egenskapene kommer også med i jobben som helsefagarbeider.

Veileder Monika sier de på geriatrik avdeling er stolte over å ha en lærling som gikk til topps i Yrkes-NM, med på laget. Emma er en gledesspreder, og utfører alle arbeidsoppgaver på en positiv måte.

MINISTERBESØK I januar fikk geriatrik avdeling besøk av statsråd Ingvild Kjerkol (Ap), og det var Emma som viste henne rundt.

– Det er viktig at politikerne engasjerer seg og faktisk kommer for å

Emma Straub trives med de varierte arbeidsoppgavene som helsefagarbeider. Hun deltar på det meste, men det er alltid sykepleierne som er ansvarlig for medisinnutdeling.

se hvordan sykehushverdagen er, sier Emma.

– Spesielt hyggelig synes jeg det var at statsråden var interessert i å høre hvordan jeg opplever det å være lærling. Jeg benyttet anledningen til å løfte yrket helsefagarbeider frem og opp i

lyset. Med enda bedre samarbeid med sykepleierne vil arbeidet flyte lettere, og det blir mindre stress for pasienten. Slik det er nå, opplever jeg at mange har for lite kunnskap om hva en helsefagarbeider kan gjøre. ❖

En skole som tar imot tross sterke historier fra gata

HALDEN De kommer fra hele landet til den kristne skolen Østerbo, oppgitt av det offentlige. Unge og noen litt eldre med sterke historier om mange års rusavhengighet.

TEKST **TERJE HANSTEEN** BILDER **TERJE HANSTEEN/ØSTERBO VIDEREGÅENDE SKOLE**

Når de kommer til Østerbo, skjer det noe med dem, beskriver flere.

De får troen tilbake på seg selv.

Midt inne i skogen et godt stykke fra Halden ligger Østerbo videregående skole, drevet av Evangeliesenteret, som også har et rehabiliteringssenter på samme sted.

STIFTELSE Skolen driver seg selv som egen stiftelse, opprettet av Evangeliesenteret i 2008. Her står det en hel masse bygninger spredt rundt på et stort område, noen av dem er skolebygg og internat for elevene. Siden etableringen i 1988 har det kommet unge hit fra hele landet med sterke historier å fortelle. Unge som har vært lenge på kjøret. Et-

ter noen år kan de stolt vise fram vitnemål og kompetansebevis. Så langt har skolen uteksaminert 750 elever.

ET HARDT LIV André Jæger fra Tønsberg er godt i gang med utdanningen sin, og nå går han vg2 helsearbeiderfag. André, som kommer fra Tønsberg, var på kjøret i mange år, og det så lenge veldig mørkt ut.

– Jeg sitter med oppskriften på hvordan ting ikke lykkes, med en dårlig barndom og en helt mislykket skolegang. Jeg ble tidlig med i et tungt belastet rusmiljø i Vestfold og Oslo og var mange år i fengsel på grunn av voldsdommer. Jeg prøvde å komme tilbake til samfunnet, men hadde ikke utholdenhet til å stå i ting. Da jeg kom hit for tre år siden, var jeg helt på bønn, forteller André (39), som var LAR-pasient (legemiddelassistert rehabilitering) da han kom til Østerbo. Da hadde han prøvd statlig rusbehandling, uten at det førte til noe. Nå har han vært rusfri de to siste årene.

– Nå går det veldig bra med meg. Jeg hadde med meg en stor og synlig bagsasje, men det var ikke tema her. Oppføl-

– Jeg sitter med oppskriften på hvordan ting ikke lykkes. Med en dårlig barndom, og en helt mislykket skolegang i oppveksten, forteller André Jæger fra Tønsberg.

Alle tre har slitt med rus. På Østerbo får de tilbake troen på seg selv. Fra v. Frode Sørensen, Ida Strand og André Jæger.

– Da jeg kom i kontakt med Evangeliesenteret, skjedde ting veldig fort, forteller Ida Strand fra Molde.

gingen jeg har fått, er unik. Og det gir meg håp å se at andre får livet på plass. Planen er å utdanne meg til vernepleier ved Høgskolen i Østfold om et par år.

TIDLIG PÅ KJØRET Ida Strand (22) fra Molde havnet også veldig tidlig på kjøret. Allerede som 15-åring begynte hun å ruse seg. Hun vokste opp i et hjem preget av rus.

– Jeg flyttet veldig mye rundt og fikk

aldri til noe. I 2017 flyttet jeg til Oslo og havnet i rusmiljøet der. Så kom jeg i kontakt med Evangeliesenteret, og da skjedde ting veldig fort. Etter at jeg kom hit, hadde jeg flere sprekker. Nå har jeg vært her lenge, og til sommeren er jeg ferdig. Jeg er litt usikker på hva jeg skal utdanne meg til, men jeg veit at jeg ønsker å gå på en høyskole, og at jeg vil jobbe med mennesker, jeg vil hjelpe folk.

Også Frode Sørensen (46) har en sterk historie å fortelle. Han begynte å ruse seg som 11-åring i Grimstad og ble tidlig mobbet. Han opplevde en skikkelig opptur da han først kom til Østerbo i 2015. Nå holder han på med kokkeutdanning.

EGEN ERFARING – Østerbo er en skole for dem som har en mislykket skolegang bak seg, vi prøver å hjelpe dem til ikke å oppleve nye nederlag. Vi følger dem veldig tett. Elevene er i små klasser på opptil 12 elever i hver. Det er plass til 60 elever på Østerbo. I år har vi tatt inn 57, og av dem er 45 igjen i dag. Rusen er ofte årsaken til at elever avbryter opplæringen og havner tilbake på gata. Ofte er de i en livskrise, men de får nye sjanser på skolen vår, og mange benytter seg av det, heldigvis, forteller rektor Bjørn Røyndal, som selv var lenge i et rusmiljø, lik flere ansatte ved Østerbo. Så ble Evangeliesenteret også redningen for han. Mye handler om å skape tillit til elevene, sier Røyndal.

– Folk kommer jo hit fra belastede miljøer, og vi må skape tillit og vise dem at vi vil det beste for dem. Ofte må vi gå noen skritt tilbake og finne ut hva eleven trenger faglig og sosialt. Det er viktig at de opplever mestring. På skolen er det en fin blanding av ansatte med brukererfaring og ansatte uten noen ruserfaring. Denne sammensetningen skaper et bredt tverrfaglig miljø som kan møte elevene med en bredere forståelse.

SELVFORAKT – Det gir meg veldig mye å kunne få være med og bidra i andre menneskers liv, og dette blir mer enn en jobb for meg. Her er vi med på både opp- og nedturer. Jeg ser jo hvor vanskelig det er for elevene å snu, og de dømmer seg selv veldig hardt, sier markedsansvarlig Hedda Koht-Hartveit. Nå har hun selv vært rusfri i åtte år. Sammen med mannen sin ble hun fanget opp av Evangeliesenteret etter mange år i rusmiljøet i Fredrikstad. Før den tid drev

Frode Sørensen er godt i gang med en kokkeutdanning. (Foto: Østerbo vgs.)

hun en populær restaurant i byen. – Evangeliesenteret tar seg av dem som det offentlige har gitt opp. Vi har jo hatt elever her som var erklært behandlingsudyktige.

KRISTEN Stiftelsen Østerbo vgs. har som primært formål å drive kristen skolevirksomhet som styrker rusmisbrukeres mulighet til tilbakeføring til samfunnet ved å gi dem yrkesfag-

lig kompetanse, eventuelt generell studiekompetanse, under rehabiliteringsperioden. Skolen skal også gi et opplæringstilbud til elever som ikke er rusavhengige, men som har ulike former for lærevansker, konsentrasjonsvansker og lignende.

Østerbo tilbyr programfagene bygg- og anleggsteknikk og tømrer; helse- og oppvekstfag og helsearbeiderfag; restaurant- og matfag og kokk- og

servitørfag, samt påbygging til generell studiekompetanse. Pensumet er det samme som ved andre skoler. Og alt er gratis. Evangeliesenteret tilbyr læreplasser, i tillegg samarbeides det med en rekke private og offentlige aktører om læreplasser. Skolen driftes av tilskudd fra det offentlige, hvor alle midler skal komme elevene til gode.

DOKUMENTERT BEHOV Elevene som kommer til Østerbo, må alle ha et dokumentert behov for å komme dit. Det kan være dokumentasjon fra Nav, lege, psykolog, PPT eller spesialisthelsetjenesten. Selv om Østerbo er en kristen stiftelse, sier de selv at det er stor takhøyde for andre trosretninger. Skolen har for eksempel elever som er muslimer. Hver morgen starter med en andakt i klasserommene, og hver fredag morgen er det en frivillig samling med andakt. Elevene får ukentlig to timer med kristendoms kunnskap.

Både Ida og André er begge svært fornøyde med undervisningen de får. De opplever ingen pekefinger, og de eier sine egne avgjørelser.

– Østerbo tilbyr en veldig individuell tilrettelegging. Jeg kan få en lydbok i stedet for bok til undervisning, for eksempel, sier Ida.

– Ja, vi er opptatt av å få til en differensiert undervisning og legge til rette for den enkelte. Skoledagen skal være variert med mange ulike aktiviteter. Og hvis teorien blir for tung, prøver vi å gjøre den mer praktisk, legger rektor til. Anna Berit Føyen er spesialpedagog og jobbet tidligere i grunnskolen. Nå har hun vært ved Østerbo i sju år og stortrives. Det er flere grunner til det.

– Her får jeg være medvandrер. Det er mange sterke opplevelser og mye glede i skolehverdagen. At elevene opplever mestring, er svært givende. Det er få elever i hver klasse, det gjør det lettere å følge den enkelte elev og også fange opp ulike behov. ♦

Strinda videregående popper opp med de beste restaurantfolkene på laget

TRONDHEIM Lær av Strinda, lyder oppfordringen. Der har de lyktes med å gjøre restaurant- og matfag til et førstevalg hos mange ungdomsskoleelever. Men det er ikke kommet av deg selv, og avdelingsleder Geir Runde Larsen ser mot stjernene for å friste de unge.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Klokka nærmer seg halv åtte om morgenen. Det bæres inn kasser med ferske grønnsaker, som fordeles på skolekjøkkenet på Charlottenlund ungdomsskole i Trondheim. Der står 15 spente tiendeklassinger og venter. De skal være kokker og servitører for en dag, og 50 gjester er ventet til fire retters lunsj i popup-restauranten som skal rigges til i aulaen.

Dette er ikke noe de unge skal gjøre alene. De får kyndig veiledning av det ypperste Trondheim har å by på innen fagene. I fullt arbeidsantrekk står et sterkt team på fem fagfolk fra Britannia Hotel. Olav Svarliaunet, som er junior-souschef på Palmehaven, blir leder på kjøkkenet. Han har også ansvaret for 15 kokkelæringer på det velrenommerte hotellet, som har tatt godt vare på sin Michelin-stjerne. Med på laget er hovmester Filmon Fitsum, som skal veilede i å lage velkomstdrink og sørge for at serveringen går riktig for seg. Til daglig har han også ansvaret for de fem servitørlærlingene på Britannia. De tre andre er servitør Yohana Habte, førsteårslærling Sandra Johanna Blekastad og andreårslærling Maia Tingstad.

Gjestene har kommet, og det er en hektisk innspurt på popup-kjøkkenet. I forgrunnen Ella Lillevik (til venstre) og Hedda Ulleberg.

▲ Avdelingsleder Geir Rune Larsen fra Strinda vgs. (til venstre) har dratt i gang mange aktiviteter for å vekke interessen for restaurant- og matfag. Her sammen med juniorsoussjef Olav Svarlaugnet fra Britannia og tiendeklassingen Hedda Ulleberg, som lærer å posjere egg.

▲ Emilie Håkonsen (til venstre), Elise Fagerheim og Selma Midjo forsøker seg som servitører, og her er det velkomstdrinken «Høstfest» som godgjør seg.

◀ Velkomstdrinken er klar. Elise Fagerheim (til venstre), Selma Midjo og Emilie Håkonsen er servitører for en dag og har gode læremestere i hovmester Filmon Fitsum og servitør Yohana Habte, som begge kommer fra Britannia Hotel.

Midt oppi det hele sjekker Geir Runde Larsen at alle ingrediensene er kommet, deler ut forstykker og holder en liten peptalk før arbeidsmenyen med oppskrifter deles ut.

Det er litt i overkant av fire timer til de 50 gjestene skal komme, og det skal lages potet- og purreløksuppe, rød-bettartar, blomkål «ras el handout» og epleterte. Alt fra bunnen. Servitørene skal dekke bordene korrekt og lage velkomstdrinken.

TIDLIG UT I UNGDOMSSKOLEN Trondheim kokk- og stuerthsskole, som var forløperen til Strinda vgs. hadde et godt renommé, men i 2006 så de at søkertallene duppet.

– Vi lurte på hva vi skulle gjøre, og dro rundt for å snakke med mat- og helsefaglærerne på ungdomsskolene. Det var da jeg forsto at vi måtte gjøre noe praktisk, sier Geir Runde Larsen, som er avdelingsleder for restaurant- og matfag på Strinda videregående. Han mener det er viktig å vekke

interessen hos de unge tidlig og har utviklet et omdømme- og rekrutteringskonsept under navnet «Vi dekker til fest». Dette har nå 15-årsjubileum og er spredd over hele landet.

– Vi er ute på 25 skoler i Trondheim og har seks timers matopplæring på niendetrinnet. Alle råvarene og utstyret er med, så det blir ingen ekstrakostnader for ungdomsskolen, og i tillegg dekker vi læreplanmål. Dette er blitt en suksess, og ungdommene er sulteforet på praktisk arbeid, sier Geir Rune Larsen. Han mener at en annen suksessfaktor er at læringer eller elever fra Strinda vgs. er med som instruktører for ungdomsskoleelevene. De er unge, gode rollemodeller og snakker samme språket. I tillegg er det med minimum to lærere.

Ung Restaurant er et annet tiltak som skal sørge for god søkning til restaurant- og matfag. Ti ungdomsskoler sender seks elever hver til en «drømmedag» på ti av Trondheims ypperste restauranter og hoteller. De skal konkurrere om

▼ Hedda Ulleberg har fått sans for kokkefaget. Hun har vært utplassert på stjerne-restauranten Credo, der hun har ekstrajobb.

▲ Avdelingsleder Geir Rune Larsen fra Strinda vgs. er fortløpende aktiv på sosiale medier og forteller hva som skjer på kjøkkenet til popup-restauranten.

▲ Juniorsoussjef Olav Svarliaugnet fra Britannia går gjennom oppskriften på bakt blomkål med tilbehør. De andre er fra venstre lærer Linda Christin Kåsbøl og elevene Eivind Andreas Nilsen Finseth, Sander Landrø Flatjord og Sandra Fossen Trøen.

Pop Up
Restaurant
& Matfag

Potet- og purreløksuppe med
posjert egg, pesto og sprø ost

*
Rødbettar i nystekte pannekaker
med dillmajones og karse

*
Blomkål «ras el handout» med
jordskokk og sprø grønnkål
Brunet smør med gresskarkjerner
og syltet rødløk

*
Epleterte med eplekompott,
vaniljekrem og yoghurtikum

▼ Ella Lillevik steker små pannekaker som skal fylles med rødbettartar, og Geir Runde Larsen følger med og gir gode råd.

▲ Rådgiver Siri Scheffe ved Charlottenlund ungdomsskole roser både elevenes innsats og opplegget til restaurant- og matfag ved Strinda videregående skole.

beste forberedelser, råvarekunnskap og gjennomføring av en treretters middag med oppdekking og servering. Foreldre og inviterte gjester kommer for å spise, og det skal kåres en vinner. Norske Kokkers Landsforening stiller med dommere, så her gjelder det å skjerpe seg.

Det tredje tiltaket i rekrutteringsrekken er popup-restauranter rundt om på Trondheims-ungdomsskolene, der fagfolk fra de beste restaurantene i byen stiller som instruktører.

En ny vri er også at 20 elever kan komme innom Strinde vgs. på hospitering over to dager. Der roterer de og er innom alle tilbudene.

PANNEKAKER OG POSJERTE EGG På popup-kjøkkenet drar det seg til. Vannet i den store kjelen er kokende varmt, og ved siden av står brett med 50 egg. De skal posjeres.

– Ikke ha eddiken i vannet, men bland litt i eggene, og dere

kan gjerne posjere flere samtidig. Britannia-kokk Olav Svarli-aunet viser hvordan det skal gjøres, og Hedda Ulleberg (15) lar det stå til og plover tre egg ned i kjelen. Den unge jenta er spesielt interessert. Hun har hatt arbeidsuke på Credo, stjernerestauranten som drives av Heidi Bjerkan. Nå har tien-deklassingen fortsatt å ha ekstrajobb der, men er ikke sikker på hva hun skal velge på videregående. Det mangler ikke på oppfordringer fra restaurantfolkene hun har rundt seg.

Små pannekaker, vaniljekrem til tertene, sprø grønnskål som ikke må bli svidd, og hvor mye er egentlig klokka?

Ute i restauranten har bordene fått hvite duker, vannmugger, servietter og bestikk. Nå skal velkomstdrinken med det klingende navnet «Høstfest» smakes til. Her blir det både tyttebær, mynte, akasiehonning og eplemost fra Hardanger.

Alle som er i arbeid, blir bedt om å komme til kjøkkenet. Det er matpause med vegetargryte. Festlunsjen er forbeholdt gjestene.

▲ Sandra Johanne Blekastad er førsteårslærling på Britannia, og har gått videregående på Lillehammer vgs. Hun vil satse innen faget og har tenkt seg over til USA for å jobbe. Her lager hun epleterte sammen med Oliver Hagen.

◀ Restauranten er fullsatt, og dagens kokker og servitører får applaus for innsatsen.

Før skuffelsen får satt seg, kommer oppturen. Alle som er med denne dagen, blir invitert til lunsj og omvisning på Britannia, som også kalles Trondheims hvite svane.

DRØMMEN OM ET EVENTYR Kokkedrømmen tok tidlig form i hodet til Geir Runde Larsen. Han vokste opp i Meldal og var god i ski og fotball. I nabohuset bodde det et par i som han så på som et ekstra sett med besteforeldre.

– Han var stuert til sjøs, hadde kamferturekiste og seilte rundt i hele verden. Da jeg var på besøk, fikk jeg høre alle historiene og være med på eventyret.

Utdanningsløpet til Geir rune Larsen startet likevel på handelsskolen, før han satte kursen mot Trondheim kokk og stuertskole.

– Etter vki kokk fikk jeg aspirantplass hos Royal Caribbean Cruiseline, men takket nei og fortsatte på skolen. Det kjentes tryggest. Jeg stortrivdes i miljøet med elever og lærere, og i

stedet for å dra ut i verden ble jeg lærling på SAS-hotellet i Bødø, sier Geir Rune Larsen. Han har vært både kokk, sous-sjef og kjøkkensjef, før han ble lærer i 1989, og rett etter fikk praktisk-pedagogisk utdanning på plass.

Da Larsen ble avdelingsleder, var målet klart: Ingen skulle være i tvil om at Strinda vgs. hadde restaurant- og matfag. Etter hvert er det bygget opp et godt samarbeid med både ungdomsskolene og bedriftene, og en bærekraftig lokalmat-profil er også viktig.

I dag fylles alle plassene opp med 45 elever på vg1 og 60 elever på vg2. Rundt halvdel går på kokk og servitør, mens resten fordeler seg på baker og konditor og matproduksjon.

Det er elever på alle fagene der det er mulig å gå ut i lære, og null problemer med å finne læreplasser, ifølge Larsen.

– Hva kjenner du en god kokk?

– Du må være steinod på logistikk, holde tidsfrister og ha fagkunnskapen i bunnen. Sliter du med å trives i et puls-

▲ Nystekte pannekaker med rødbettartar.

▲ Til suppa venter 50 egg som elevene har posjert.

▲ Gjestene kommer, og de siste forberedelsene gjøres under veiledning av Maia Tingstad, som er andreårslærling på Britannia Hotel. Hun har nylig vært assistent for Nils Flatmark, som vant NM i kokkekunst. Her har hun med seg elevene Olava Marit Oldervik Dahlen og Cornelie Henriksen Røstad.

erende restaurantliv, finnes det også mange gode kantiner.

Avdelingslederens erfaring er at tiendeklassingene velger hva de skal søke på videregående, rundt jul. Da har de vært ute i praksis og har tid til å snakke med foreldrene.

– Da gjelder det å være tett på, for vi vil ha flest mulig søkere og minst mulig frafall, og jeg er like spent hvert år, sier Geir Runde Larsen.

HØY TEMPERATUR Servitørene har tatt oppstilling ved bordet med de gylne velkomstdrinkene, og gjestene strømmer inn. Det er rådgiver og utvalgte lærere, og hver elev som har vært med på dette opplegget, har fått invitere to venner. Målet er å gi flere en smakebit av restaurant- og matfag, slik at de skal se muligheten.

Snart summer det av forventningsfull prat rundt bordene, og på kjøkkenet dirrer spenningen.

– Fyll på litt mer. Det er suppe nok, og husk å strø sprø ost på toppen.

De tre servitørentene har presentert menyen. Nå retter de seg i ryggen, tar en suppetallerken i hver hånd og går stødig inn til gjestene. Nå er de i gang. Etter fire smakfulle vegetarretter runger applausen i restauranten. Mange fikk seg også en tankevekker om hvor mye godt det er mulig å lage av grønnsaker.

Rådgiver Siri Scheffe på Charlottenlund ungdomsskole er en av dem som er mektig imponert, og i en liten tale oppfordrer hun elevene til å melde seg på hospitering på Strinda vgs.

Charlottenlund er en skole der i underkant av 30 prosent av elevene velger yrkesfag.

– Yrkesfag er ingen brems for andre muligheter videre. Men selv om de unge er interessert, så er foreldrene ofte bøygen, sier Geir Runde Larsen. Men han gir seg ikke. Nye skoler og nye popup-restauranter venter i dagene som kommer. ♦

Naturbruk og restaurant- og matfag samarbeider

Smaken av Skjetlein foredles på Strinda

TRONDHEIM Naturbruk og restaurant- og matfag er to utdanninger som henger tett sammen. I Trøndelag drar Strinda vgs. og Skjetlein vgs. nytte av hverandre.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Frodig selleri og andre grønnsaker står tett i tett i åkeren til Skjetlein videregående skole, og elevene på naturbruk har også høner, sauer, kuer, griser og flere andre dyr å ta seg av. Inne i byen trenger Strinda videregående skole gode råvarer til dem som går på restaurant- og matfag. Nå er det innledet et samarbeid som begge skolene gjerne vil utvikle.

– Vi tok kontakt, for byungdommen har ikke så mye om det som skjer på en gård, og da mister de noe på veien, sier Geir Rune Larsen, som er avde-

lingsleder for restaurant- og matfag på Strinda vgs.

Elevene har vært på Skjetlein vgs. for å se hvor råvarene kommer, fra, og de har lært om dyrevelferd og økologisk drift.

Før jul får restaurant- og matfagseleven ti økologiske lam fra Skjetlein som skjæres ned og blir til blant annet pinnekjøtt, lammerull og fenalår. Mye av dette selges i julegata på skolen, som er blitt tradisjon, der folk utenfra kommer for å handle. Tømmerne lager kulissene, og det omsettes for rundt 200 000, forteller Larsen.

SMAKEN AV SKJETLEIN I et klimaperspektiv er det blitt ekstra viktig å benytte seg av lokal mat.

– Vi vil vise sammenhengen, så dyr fra oss sendes til slaktning og blir foredlet på Strinda. Der parterer de skrottene, maler kjøtt og lærer hele prosessen. Elever fra oss deltar også, og de har hatt med seg eget kjøtt til bake hit, for salg i kantina, sier rektor Edward Georg Hagen ved Skjetlein videregående skole.

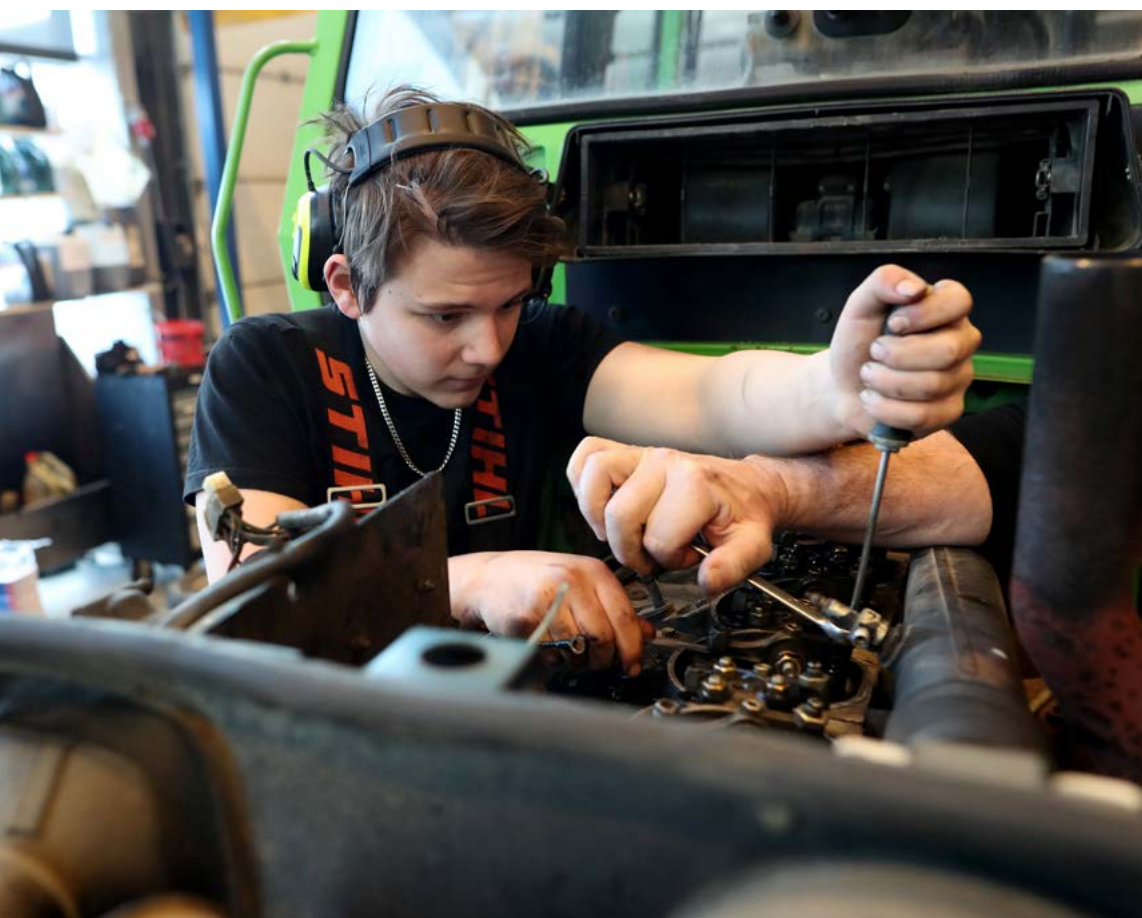
På Skjetlein vgs. skal det produseres mer økologisk frukt i årene som kommer og dette vil også komme Strinda vgs. til gode. Elevene skal også samarbeide tettere.

Der har de 3000 høner i hønsehuset, og egg fra disse brukes i undervisningen på Strinda vgs.

På Skjetlein er de i gang med å plante flere frukttrær og utvide grønnsakåkeren, og alt skal driftes økologisk. Dette blir også et samarbeid med restaurant- og matfag på Strinda, som vil få glede av kortreiste råvarer. ❖

Kraftig selleri fra Skjetlein vgs. kan brukes i undervisningen på restaurant- og matfag på Strinda vgs.

HMS-ansvarlig Ola Øverby Ryen justerer ventilene på en traktor sammen med læreren.

«Vi Tare» tar imot både biler og traktorer

Elevene driver egen bedrift i verkstedet på skolen

TYNSET Elevene reparerer biler og traktorer i sin egen bedrift «Vi Tare» på vg2 kjøretøy og vg2 arbeidsmaskiner. – Artig. Og vi lærer utrolig mye, sier de.

TEKST OG BILDER **HARALD VINGELSGAARD**

Det var fullt kjørt med jobbing inne på verkstedet til Nord-Østerdal videregående skole på Tynset i Innlandet da vi møtte elevene i slutten av januar i år.

En reparerte en traktor. En satt ved datamaskinen for å bestille deler. Noen andre jobbet med biler. Men to ansatte

i elevbedriften «Vi Tare» var ikke på jobb.

– Markus Bekken er ikke på jobb ennå. Han skal ta førerkort og har kjøretime. Vi må ha førerkort. Derfor er fraværet godkjent. Han kommer senere i dag, sier daglig leder Oddbjørn

Lunåsmo (17) i «Vi Tare».

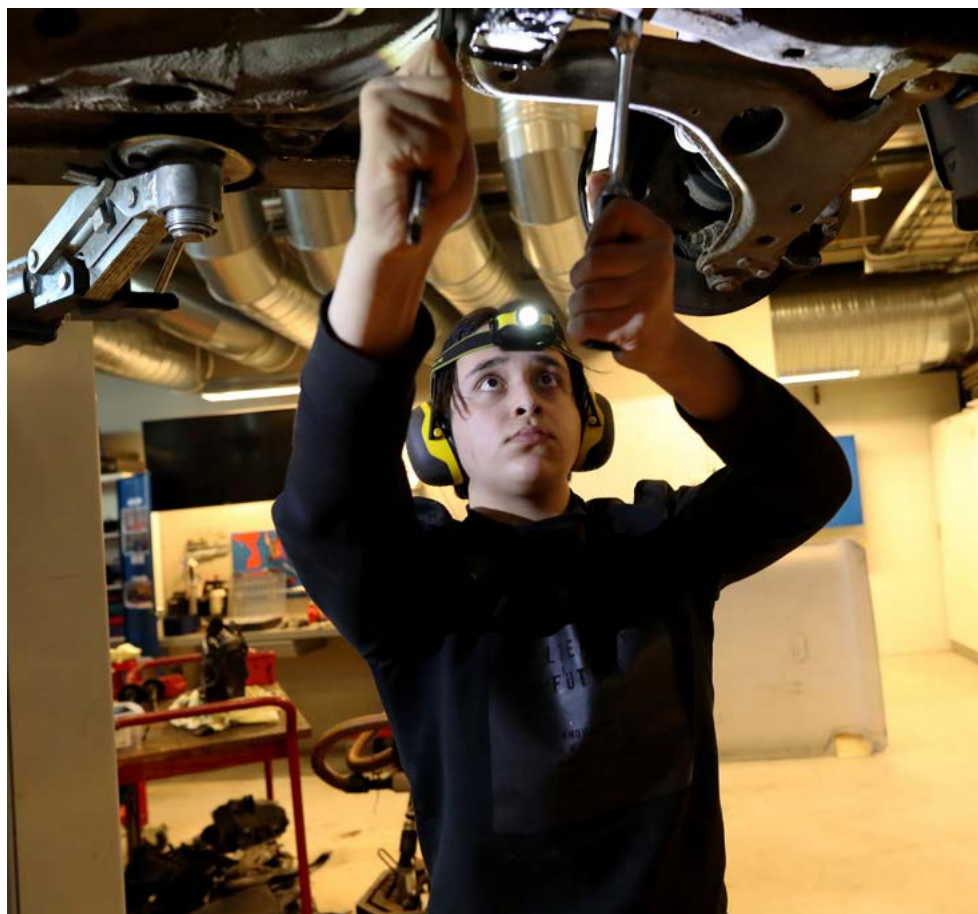
Navnet på bedriften er dialekt og betyr «vi tar det». Da de begynte på vg2, snakket de om at de kunne ta imot nærmest alt, dermed ble det «Vi Tare».

Den andre ansatte som ikke var på jobb, var syk.

Daglig leder Oddbjørn Lunåsmo skal reparere bremsen på denne personbilen.

Innkjøpsansvarlige Amir Hossein Noori skal skifte girkasse på denne bilen.

– Vi ringte til ham i dag for å høre hvorfor han ikke kom på jobb. Han skal til legen. Vi håper han blir frisk og kommer tilbake på jobb så raskt som mulig, sier Lunåsmo. En del av bedriftens satsing på HMS er å ta vare på sine ansatte, for eksempel ved å følge dem opp når de er syke.

MARKEDSANSVARLIG En time senere kommer Markus Bekken tilbake på jobb etter kjøretimen. Han er markedsansvarlig.

– Jeg har lite å gjøre som markedsansvarlig. Det er ikke behov for markedsføring. Vi har mer enn nok arbeid, sier han. Men i begynnelsen av skoleåret satte de opp noen plakater på skolen for å reklamere for bedriften. Det var høst og tid for å skifte fra som-

merdekk til vinterdekk. De fikk straks mange kunder.

Bedriftens kunder er bekjente av elevene, lærerne på skolen og bekjente av lærerne.

Elevene registrerte «Vi Tare» ungdomsbedrift i Brønnøysundregistrene da de begynte på vg2 høsten 2022.

– Vi har ikke fått en eneste klage, sier daglig leder Lunåsmo.

«Vi Tare» er en seriøs bedrift som i prinsippet drives på samme måte som et vanlig verksted. Når de ansatte i «Vi Tare», med andre ord elevene, har reparert en bil for en kunde, kommer kunden og henter bilen som om det skulle vært i et vanlig verksted. Lærerne er ansvarlige for den faglige kvaliteten på jobben som utføres i ungdomsbedriften.

TJENER PENGER – Vi registrerer de timene vi bruker til å reparere for eksempel en bil. Hos oss koster det 350 kroner i timen, de fleste verkstedene tar over 1000 kroner i timen. Derfor blir det mye billigere å reparere hos oss, sier Morten Øverby Djupeng (17) som er økonomiansvarlig i «Vi Tare». De skriver antall timer ut fra bransjenormen for forskjellige reparasjoner.

«Vi Tare» er ikke momspliktig. Derfor sparer kundene 25 prosent, for eksempel 250 kroner hvis reparasjonen koster 1000 kroner.

De sender faktura til kundene via e-post.

Fra skolestart høsten 2022 til siste del av januar 2023 hadde de fått inn 17 000 kroner i bedriften sin. I tillegg

Markedsføringsansvarlig Markus Bekken skal skifte topplokk på denne motoren. Her renser han sylindrene.

Økonomiansvarlige Morten Øverby Djupeng bestiller deler og lager fakturaer som sendes til kundene.

ventet de 50 000 kroner for reparasjoner som de hadde utført nylig.

– Overskuddet skal vi bruke til klassetur, og så blir det noe til hver enkelt av oss som jobber i bedriften, sier økonomiansvarlig Øverby Djupeng.

Ungdomsbedriften består av elevene fra de to klassene vg2 kjøretøy og g2 arbeidsmaskiner, til sammen seks elever. Disse elevene er med andre ord organisert i samme klasse på et verksted. Høsten 2023 blir det sannsynligvis enda flere på disse to linjene, fordi det er til sammen 30 elever i vg1 teknologi- og industrifag på skolen dette skoleåret.

Elevene stortrives i bedriften sin.

– Det er artig å drive ungdomsbedrift. Vi får veldig mye kompetanse som vi kan bruke til å starte en bedrift

selv en gang i fremtiden. Vi lærer utrolig mye i «Vi Tare», sier daglig leder Oddbjørn Lunåsmo.

RELEVANT Lærer Trond Grøtting Øimoen er svært godt fornøyd med «Vi Tare».

– *Hvilken faglig nytte får elevene av å drive ungdomsbedrift?*

– De får relevante oppdrag utenfra, sier han og snakker om for eksempel biler eller traktorer som skal repareres for kunder.

– Alternativet er å skru mer på modeller – for eksempel avskiltede biler som ikke skal ut på veien og bli kjørt mer, eller motorer som ikke skal brukes. Dette er kunstig skruing, understreker han.

I bedriften lærer elevene kunde-

behandling. De tar også selv ansvar for å bestille deler, og derigjennom får de kontakt med både leverandører av deler og andre verksteder som kan bli deres arbeidsgiver eller kollega i fremtiden. Elevene blir kjent med bransjen.

– Elevene har lyst til lære, og de er arbeidsglade. De har flere ganger spurt om vi lærere kan bli igjen på verkstedet sammen med dem etter skoletid, slik at de kan jobbe mer. Noen ganger kan vi imøtekomme slike ønsker, sier han.

– *Hvordan sikrer dere at kvaliteten på reparasjonene blir god, slik at kjøretøyene og arbeidsmaskinene blir sikre i bruk når kundene får dem tilbake?*

– Vi er tett på elevene hele tiden mens de jobber, understreker han.

Lærerne tar etterkontroll på jobben

Elevene i «Vi Tare» har overhålt motoren på traktoren, den er klar til å bli hentet av kunden. Bak fra venstre: elevene Markus Bekken (17), Oddbjørn Lunåsmo (17) og Morten Øverby Djupeng (17). Foran fra venstre: elev Ola Øverby Ryen (17), lærer Trond Grøtting Øimoen og elev Amir Hossein Noori (17).

elevene har utført. Når «Vi Tare» for eksempel har reparert bremsene på en bil, tar lærerne gjerne i tillegg en prøvetur, før kunden får tilbake bilen.

I «Vi Tare» får elevene innblikk i hvordan en bedrift fungerer. Det kan

bli nyttig når de skal begynne å arbeide i et verksted.

– Hva synes du om jobben som elevene utfører i «Vi Tare»?

– Elevene er veldig pliktoppfyllende. De gjør en svært bra jobb, sier

lærer Trond Grøtting Øimoen ved Nord-Østerdal videregående skole på Tynset. ❖

Det boblet av skaper entreprenører

OSLO Ungt Entreprenørskap vil bygge bro mellom skoler og næringsliv.

Og til elevene stilles det krav til skaperglede.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

«Du vet, et skateboard av tre tåler dårlig å bli fraktet ute i regnet. Da er denne bagen perfekt, og vi har jobbet mye for å finne det rette materialet.» Trioen bak elevbedriften Ragbag står

klare med markedsføringen.

Å se utover det store lokalet på Sentralen i Oslo var som å betrakte ei maurtue. Det var aktivitet overalt da nærmere 600 unge fra 115 ungdoms-

bedrifter møttes til fylkesmesterskapet. Kreativitet og skaperglede var to sentrale stikkord, og for de fleste entreprenørene har prosessen vært like viktig som å komme på toppen av

I et fylkesmesterskap er det mange priser, og elevene fikk beskjed om å storme scenen for å ta imot heder og ære.

glede da 600 unge konkurrerte

resultatlisten. Mange visste svært lite om å drive en bedrift da de dro i gang. En av de viktige oppgavene til Ungt Entreprenørskap er også å bygge bro mellom skolene og næringslivet.

HAR GJORT ALT SELV Elever fra studiespesialisering var i flertall under fylkesmesterskapet. De hadde gjerne gjort alt tankearbeidet bak bedriftsle-

delse, produktutvikling og markedsføring, men en stor del hadde satt bort den praktiske produksjonen til andre.

Her skilte elevene fra håndverk, design og produktutvikling på Edvard Munch videregående skole seg ut. Vg3 var representert med flere bedrifter der de hadde stått for hele prosessen fra en famlende start til ferdig produkt. Resultatet var blant annet

en scrapbag og en ragbag som ble lagt merke til.

– Vi tok utgangspunkt i et problem vi har i hverdagen. Når vi skal til skolen, må vi frakte tunge stoffer og annet vi trenger til undervisningen. Mange vesker er for små, så vi ville bruke de kunnskapene vi har, til å lage en kul, bærekraftig bag, sier Hanna Olsen Søndresen, og de andre tre i bedrif-

Ida Haugland (til venstre), Iris Ingrid Lurås og Emil Victor Astroza Lydersen er trioen bak ungdomsbedriften Ragbag. De har laget en skateboardbag som gjør ekstra stor nytte for seg i regnvær. Da går det ikke som med brettet på bildet.

ten nikker ivrig. Det er Ada Danielsen (daglig leder), Ingeborg Rudjord og Kristine Stephansen.

Bagen til jentene er romslig og fargerik, og ytterdelen er heklet av ødelagte, oppstrimlede plastposer fra Fretex. Innsiden er foret med restetekstiler jentene har fått.

Bedriften har solgt sju bager og har bestilling på flere. Samtidig er konseptet at en elevbedrift skal utvikles etter ett år, så de vet ikke hva det blir til videre.

– Hva har vært viktigst under prosessen?

– Ha samme visjon, samarbeide og lære oss til å holde deadline.

Mesterskapsdagen er delt i to. Deltagerne som har brukt første del av dagen til å presentere produktet sitt i den store salen, skal nå være med på en runde med «pitching» i etasjen over. Da får de to minutter på scenen til en

rask markedsføring foran publikum og en jury.

Slagordet til scrapbag-jentene var «Ditt søppel er våre vesker», og målgruppen er de unge voksne og motebevisste.

VIKTIG Å KUNNE TA INITIATIV Siv Elin Dammen gleder seg stort over skapergleden og kreativiteten som utfolder seg på Sentralen. Hun er daglig leder i Ungt Entreprenørskap Oslo

og har vært engasjert i dette arbeidet i over 20 år.

– Det er viktig for framtida at de unge er nyskapende, og vi trenger innovasjonskompetanse. Elevene lærer å ta initiativ og samarbeide, og dette er en annen måte å lære på enn i den ordinære undervisningen. Arbeidsgiverne ser også etter disse egenskapene, og både skaperglede og bærekraft har en sentral plass i den nye læreplanen, sier Siv Elin Dammen. Hun viser til studier som har funnet ut at elever som jobber med entreprenørskap og innovasjon, har større sannsynlighet for å bli innovatører. Elevene lærer ved å prøve og feile. Jo mer de får bestemme selv, dess mer lærer de, og de utvikler samtidig kompetanse som næringslivet spør etter.

For noen går elevbedriften skeis, og som en sier: «Det var helt grusomt, for vi bare kranglet, men lærte mye.»

KAN STYRKE LIKESTILLINGEN Flertallet av norske bedriftsledere er menn. I anledning 8. mars ble det gjort en opptelling av hvordan det er i ungdomsbedriftene. Den viste at 49 prosent av de daglige lederne er kvinner.

– Dette viser at jentene på videregående er villige til å ta på seg ansvar, sier Siv Elin Dammen.

Jentene i Scrapbag har et bærekraftig produkt. Det er fra venstre Hanna Olsen Søndresen, Ada Danielsen, Ingeborg Rudjord og Kristine Stephansen. Den store bagen er heklet av ødelagte plastposer fra Fretex.

Siv Elin Dammen er daglig leder i Ungt Entreprenørskap Oslo og en sentral person i alt som skjer. Hun gleder seg stort over at Sentralen var fylt med skaperglad ungdom.

Lærerne spiller også en viktig rolle for ungdomsbedriftene, og fra noen elever ble det oppsummert slik:

– Lærerne må være giret på det vi gjør, være hyggelige, snille og hjelpsomme, og det må være lov å gjøre feil.

VIL STELLE PENT MED SKATEBOARDET

Verken Ida Haugland eller Iris Ingrid Lurås skater, men de forsto problemet til klassekamerat Emil Victor Astroza Lydersen i vg3 på Munch videregående skole. Ved å gå håndverk, design og produktutvikling har trioene skaffet seg bred faglig erfaring, og de forsto

nytt av å lage en spesialdesignet bag som skateboardet kan fraktes i på ryggen når det regner.

– Vi har brukt mye tid på å finne det rette stoffet til en vanntett bag. I regn

kan treet i skateboardet bli ødelagt, og skruene ruster, sier Iris, som er daglig leder for Ragbag. Emil slenger bagen over skulderen og er fornøyd med resultatet. ♦

ANNONSE

Foto: AdobeStock

Utgis også som e-blad

BESTILL ABONNEMENT

Medlem i Utdanningsforbundet?
Velg abonnement og papir/digitalt på **Min Side**:
www.udf.no/min-side
Medlemsservice: medlem@udf.no

Ikke medlem?
Send bestilling til:
abonnement@utdaningsnytt.no
300,- per år for 4 utgaver

utdanningsnytt.no/abonnement

Ivrer for internasjonalt samarbeid

Men misliker skoleturisme

OSLO Kristin Skare er glad for at hun har fått tillit og mulighet til å jobbe fram internasjonale prosjekter for elevene og ansatte, men hun kaster seg ikke på det første som måtte dukke opp. – Jeg leter etter en partner som kan løfte oss og gjøre oss bedre.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

Når elevene skal søke videregående, er det mange som lar seg friste av et tilbud om å kunne reise ut i verden i løpet av skoletiden. Dette gjelder også på yrkesfag, der det ikke er så store muligheter for å ta et utvekslingsår, slik som på studieforberedende. Men det er ikke så enkelt for verken skoleledelse eller faglærere å vite hvordan de skal få i gang et internasjonalt samarbeid.

På den ene siden kreves et omfattende forarbeid for å finne passende prosjekt og partnere. Deretter kommer selve søkeprosessen. Avhengig av prosjekt og hvor skolen velger å søke midler, er det en risiko for å måtte skrive en søknad på rundt 120 sider. På den andre siden er det mange aktører der ute som fisker etter å få besøk av norske elever uten å ha all verden å tilby.

Kristin Skare, som er internasjonal koordinator på Kuben videregående skole i Oslo, har bygget seg opp lang erfaring, og anbefaler å starte med det som på fagspråket heter KA1 innen Erasmus+. Der gjør man avtaler om å sende elever ut til praksisplasser i Europa for en periode. Vi kommer tilbake til dette, men først litt om koordinatoren som etter videregående færtet verden rundt.

VERDEN RUNDT Etter at Kristin Skare gikk ut av Levanger videregående skole, reiste hun på kryss og tvers.

– Jeg dro vel ut for å oppleve verden, og var hjemom for å tjene nok til å reise videre. Mange ganger reiste jeg alene, som til blant annet Midtøsten og Afrika, og jeg var så heldig å få oppleve Syria før det gikk ad undas.

Etter et liv som delvis globetrotter i sju år bestemte Kristin seg for å studere i Australia, og valget falt på La Trobe University i Melbourne. Dette gikk så bra at hun ble invitert til å ta en «honours», som det heter på de kanter.

– Jeg skulle lære meg å forske.

De siste årene ved universitetet jobbet Kristin også på det det internasjonale kontoret og skaffet seg arbeidserfaring. Da hun var 29, syntes hun det var på tide å dra hjem til Norge. Hun slapp ikke helt taket, men ble europeisk representant for universitetet sitt de neste to årene. Jobben besto blant annet i å nå ut med informasjon og rekruttere studenter.

Her hjemme kom Kristin senere inn i skoleverket via voksenopplæringen på Sogn videregående skole. Da hadde hun vært ansatt i stab hos Bravida en periode og hadde fått godt innblikk i yrkesopplæringen.

INTERNASJONALT PÅ SOGN På Sogn vgs. hadde de satset på internasjonalt samarbeid siden tidlig på 90-tallet. Det var Agnes Svendsen som hadde hovedansvaret for dette, og da hun gikk av med pensjon, tok Kristin over.

– Jeg trivdes veldig godt med å få tillit og muligheter til å jobbe fram prosjekter.

– *Gjorde du store endringer?*

– Nei, jeg passet på partnerne og prosjektene, men ryddet også opp litt og sørget for at vi utviklet oss videre.

Da skolen ble lagt med i 2013, fulgte Kristin med over til Kuben videregående skole, som da sto ferdig som et nytt, moderne flaggskip innen yrkesfag.

Der har hun en 70 prosent stilling som internasjonal koordinator, og i tillegg jobber hun i administrasjonen.

UT FOR Å BLI BEDRE Det mangler ikke på henvendelser til skolen fra utdanningssteder og andre som ønsker samarbeid. Men Kristin er kritisk og avslår mye.

– Det kan være fristende å reise til steder der elevene finner ut at de er flinkere, og at det vi gjør i Norge er best. Men vi velger å ta utgangspunkt i hva skolen har behov for, og leter etter en partner som kan bidra til å løfte vår praksis. Personlig er jeg også opptatt av at vi ikke skal drive skoleturisme, der en fristende tur til Frankrike eller Italia pakkes inn i å lære om kulturen der, sier Kristin.

Hun drar god nytte av sin lange erfaring, for å skrive en god søknad kan være en stor jobb.

– Det er derfor en genistrek at en person har dette som sin stilling, for det er ikke så enkelt for en lærer, som har nok med å undervise, å skulle drive internasjonalisering i tillegg.

TO STORE Kuben pleier å ha mange elever ute i løpet av et år, men mange prosjekter stoppet opp under koronapandemien. Brexit har også bydd på problemer for det europeiske samarbeidet innen elevutveksling.

Nå deltar skolen i to store Erasmus+-program, der planleggingen begynte i 2018. Den ene er RoboCup, som involverer elevene som går på automatisering eller robotikk. Samarbeidspartnerne er skoler i Finland, Danmark og Spania.

– Selve prosjektet startet i 2022, så det har tatt fire år å jobbe fram dette, ikke to uker, sier Kristin Skare.

I løpet av prosjektperioden er det fire ulike samlinger. En i hvert land. Da møtes elever og lærere fra hver skole og samarbeider om å løse en faglig utfordring relatert til robotikk.

Det andre store prosjektet er for studiespesialisering. Der samarbeider elever og lærere fra skandinaviske storbyskoler, og hovedtemaet er «involvement for å utvikle», som dreier seg om inkludering kontra utenforskap.

I MINDRE SKALA Skoler kan søke midler til internasjonalisering fra programmet Erasmus+. Nytt innen Erasmus+ er småskalaprojekt, som gjør det mulig å teste ut nye partnere på en enkel og overkommelig måte. Dette kan være et fint sted å begynne for å få i gang internasjonalt samarbeid, mener Kristin Skare. Kuben har også god erfaring med å sende elever ut til praksissteder. Da får de noe å strekke seg etter.

– Vi satser også mer på å sende ansatte ut til partnere i Europa for å høyne kompetansen på avdelingen, sier Kristin.

– England var et godt land å samarbeide med fram til brexit gjorde det vanskelig. Vi har hatt elever fra barne- og ungdomsarbeiderfaget utplassert på en barneskole øst i London. Dette er et tøft område, men de som arbeider på skolen, er så dyktige. Heldigvis kan vi fortsatt bruke opp mot 20 prosent av Erasmus-midlene på samarbeid utenfor EU, så dette prosjektet kan fortsette. Jeg har hele tiden radaren ute for å finne nye prosjekter, men jeg er også veldig selektiv, sier Kubens internasjonale koordinator.

En annen innfallsvinkel til internasjonalt samarbeid kan være å delta på EFVET-konferansen, som har en 30 år lang historie. Der møtes over 200 seriøse aktører innen yrkesfag en gang i året, og Kristin mener det er en gullgrube når det gjelder å finne samarbeidspartnere.

– I en ideell verden hadde hver avdeling på Kuben hatt internasjonale muligheter for elever og ansatte. Da hadde vi virkelig vært med på å løfte yrkesfag og gjøre det mer attraktivt, sier Kristin Skare. ❖

FAKTA **SIMEN BAGLI**

Bor i Nesodden kommune.

Hører helst på popmusikk.

Siste serie jeg så, var «House of the Dragon» på HBO.

Om ti år har jeg en lederstilling innen reiseliv.

Det beste med yrket jeg har valgt, er alle mulighetene utdannelsen gir, jeg kan jobbe i ulike bransjer i inn- og utland.

Det verste med yrket er at det er vanskelig å legge fra seg jobben når jeg kommer hjem. De beste ideene dukker ofte opp sent på kvelden, og må noteres med en gang.

Var lærling i Wien

– nå er han på turistinformasjonen i Drøbak

DRØBAK Simen sikter seg inn mot en lederstilling innen reiseliv. På turistinformasjonen er ingen dager like, og som lærling får Simen interessante og varierte arbeidsoppgaver.

TEKST MERETE SILLESEN BILDER MARIANNE OTTERDAL-JENSEN

– Sommermånedene og desember er høysesong, sier turistsjef Mari Bareksten, som selv er oppvokst og bor i Drøbak.

– Da kryr det av turister her. Men det er mye som skal gjøres i mellom-periodene også.

Simen Bagli (20) er lærling, og han skal ta fagprøven sommeren 2023. Simen bor på Nesodden og kjører bil til jobben, cirka 15 minutter hver vei. Han gikk første året på Frogn videregående, på salg, service og samferdsel.

– Jeg hadde praksisplass her én dag i uka det første året på videregående, og fikk heldigvis muligheten til å fortsette her som lærling. Tre års læretid her gir meg et allsidig og godt grunnlag for videre satsing innen reiseliv i inn- eller utland, sier Simen og smiler.

Han har ingen klare planer om hvor han vil jobbe, men vil se hvilke muligheter som dukker opp. Veien blir til mens han går.

FORNØYD – Min opplevelse av året på Frogn videregående skole er udelt positiv, sier Simen.

– Det eneste jeg ikke har hatt bruk for, er det som omhandlet samferdsel og var mer rettet mot elever som skulle bli vektere eller lastebilsjåfører.

Simen mener han lærte akkurat

passe mye teori det første året. Lærerne var flinke til å se den enkelte elev, og tilrettelegge oppgaver som passet med interesser og ønsker. Det var ikke slik at alle til enhver tid måtte gjøre det samme, selv om de gikk i samme klasse.

– Lærerne var også behjelpelige med å finne lærlingplasser, og jeg kunne i hvert fall ikke fått noe bedre, sier Simen og smiler.

Simens lærer ved Frogn videregående, Christina Saima Sedler, sier det kan ta litt tid å finne læreplass i reiselivs-faget, men at det alltid ordner seg.

– Vi på Frogn videregående skole er

Christina Sedler var Simens lærer på Frogn.

alltid på for å bistå i jobben med å få læreplass til våre elever.

– Det er viktig for elevene at de er i bedrifter som de ønsker seg, det øker uten tvil deres motivasjon.

– Dessverre går bransjen glipp av mye, jeg tenker da på de som ikke tar inn elever i praksis og lærlinger, sier læreren.

– Yrkesfagelever har mye å kunne tilføre bedriftene. Det har vært en stor rekruttering i yrkesfag i mange år blant ufaglærte, det håper jeg bransjen nå ser at de må snu om på. Som kunde eller gjest merker vi fort om det er fagfolk vi har med å gjøre. Samtidig som det handler om yrkesstolthet og identitet.

INSPIRASJON OG IDEER – Da jeg begynte som turistsjef i fjor, hadde Simen tre måneders læretid i Wien. Han kom tilbake med masse inspirasjon og spennende ideer, sier Mari.

– Noe av det fine ved å ha lærlinger er at jeg har noen å sparre med. Dessuten kan vi dele på oppgavene, slik at lærlingene får prøve alt jobben på turistinformasjon inneholder. Vi har to lærlinger her, med litt ulikt utdanningsløp. Jeg er fagleder, med fokus på læreplanens kompetansemål.

Simen forteller at han opplevde

Turistsjef Mari Bareksten trives med å ha lærlinger på arbeidsplassen. Simen kommer ofte med nye ideer, og Mari har noen å sparre med.

store forskjeller mellom bransjene i Wien og i Drøbak, og trekker spesielt fram hvor enormt viktig nøyaktighet er i Østerrike. Der ble alt materiell sjekket på print, målt med linjal og endret, korrekturlest og justert, inntil man var helt fornøyd med oppsettet.

– Det kunne ta mye tid, men resultatet ble bestandig flott, og jeg prøver å ta med meg kunnskapen videre, sammen med alt jeg lærte om teamwork og markedsføring, sier Simen, som setter pris på at touristsjefen er så åpen og imøtekommende når han kommer med forslag.

Simen kjente ingen da han kom til Wien, men var på jobb hver dag og bygget fort et godt nettverk. Han mener også denne biten var viktig å få med seg som ung voksen.

Mari beskriver lærlingen som en pliktoppfyllende, initiativrik, dyktig og høflig ung mann, som takler både små og store utfordringer like bra som mer rutinemessig bakarbeid. Det var Simen som kom med forslaget om den

nye resepsjonsdisken, som er et stort pluss for turistinformasjonen.

LÆRETID UTE Hvert år reiser minst 50 lærlinger til andre europeiske land gjennom programmet Læretid i Europa. Viken fylkeskommune har et nettverk av europeiske partnere som hjelper til med å organisere opphold og finne vertsbedrifter til norske lærlinger.

Programmet er finansiert gjennom EUs utdanningsprogram Erasmus+.

Viken fylkeskommune er en akkreditert institusjon innenfor Erasmus+-programmet, ifølge Viken.no

For Simen betyr varierte arbeidsoppgaver mye. Han vet sjelden på forhånd hvordan arbeidsdagen blir. Noen ganger kan han legge en plan og følge den, andre ganger dukker det opp noe helt annet som må tas tak i.

– Vi ligger under enheten for kultur i Frogn kommune, og Simen har vært flink til å lese seg opp på historie. Dessuten har han besøkt en rekke bedrifter innen næringen, sier Mari.

JULENISSEN – Det finnes nesten ingen grenser for hvilke spørsmål vi kan få, det kan dreie seg om alt fra slektsforskning til hvor julenissen bor.

Simen synes alle oppgavene er spennende og lærerike. Han utarbeider strategier og risikoanalyser, han jobber med markedsføring og grafisk design, ikke minst på sosiale arenaer, han er også med på planlegging av kulturelle arrangementer.

– Når jeg forteller andre om min arbeidsdag, blir de nok mest overrasket hvis jeg sier jeg har tilpasset ski til en familie på fire. Men det er også en del av jobben, det er nemlig turistkontoret som har ansvaret for BUA, som er Drøbaks utlansstasjon, sier Simen smilende.

– Det aller viktigste er selvfølgelig å yte den beste service overfor både norske og utenlandske turister. Derfor er det nødvendig å være helt oppdatert på hva som skjer i nærmiljøet til enhver tid. ❖

Hold deg oppdatert på
utdanningsnytt.no/yrke

UTDANNINGSNYTT

Fra vaktmester til byggdrifter:

De sparer egen kommune millioner hvert år

RINGEBU Vaktmestrene tok fagbrev som byggdrifere, og er med på å spare Ringebu kommune i Innlandet for flere millioner kroner hvert år.

TEKST OG BILDER **HARALD VINGELSGAARD**

Vi møter byggdrifterne Eivind Sperre (49) og Geir Bråten (53) inne i det tekniske rommet hvor de betjener det sentrale driftsanlegget, SD-anlegget. Via dataskjermene styrer de driften av de tekniske anleggene på skoler, sykehjemmet, idrettshallen og en lang rekke andre bygg som Ringebu kommune eier.

De tar fram et bilde av ungdomsskolen på den ene dataskjermen. På en annen skjerm viser de hvordan det tekniske anlegget på skolen fungerer akkurat nå.

– Om en pumpe stop-

per, kommer en alarm. Ved strømbrydd tar vi restart av alarmen. Hvis pumpe ikke virker, må den repareres.

Oppgavene er mange: Går viftene som de skal? Fungerer varmegjenvinningen som den skal? Er temperaturen i rommene riktig?

Ved hjelp av dataanlegget kan de justere temperaturer i rommene, stille inn ventilasjonsanleggene slik at det slås av om natta når rommene ikke brukes – og mye mer.

– Alt er i orden på skolen, ser det ut til, fastslår de. Men det kan likevel være feil som

Rørene til venstre bringer varme – vannbåren varme – til ungdomsskolen og svømmehallen. Til høyre ser vi blant annet anlegget for jordvarme. Fra venstre Jan-Erik Brenden, Geir Bråten, Amandus Aho Bakken og Eivind Sperre.

er usynlige på skjermen. Vi reiser til ungdomsskolen, hvor det også er et svømmebasseng, og går ned i det tekniske rommet i kjelleren. Det durer fra forskjellige tekniske anlegg.

– Det er godlyd. Vi kan høre på lyden om alt er i orden, sier Eivind Sperre. De sjekker de forskjellige tekniske installasjonene. Ingen ulyder. Ingen problemer med de tekniske anleggene på skolen og svømmehallen.

SPARER MILLIONER Ringeby kommune satser stort på energiøkonomisering. For noen år siden investerte kommunen nærmere 40 millioner kroner i energisparing:

- De skiftet ventilasjonsanlegg i mange bygg.
- De byttet ut oljefyringsanlegg og elanlegg med varmepumper i mange bygg.
- De etterisolerte loft og

vegger i mange bygg.

- De byttet belysning, slik at de nå har ledlys.
- De satte inn bevegelses-sensorer i rommene, slik at lysene blir slukket når det ikke er folk der.

Og de installerte SD-anlegget, det sentrale driftsanlegget med styring via dataskjermene i det tekniske rommet – i tillegg til mye annet.

Alt sammen ble gjort for å spare strøm, og dermed senke utgiftene til driften av Ringeby kommune. Firmaet AF utførte det praktiske arbeidet med energiøkonomiseringsprosjektet (EPC).

– I år 2022 sparer vi i Ringeby kommune om lag 2 millioner kilowatt-timer, sier Jan-Erik Brenden som er leder for vaktmestrene og byggdrifterne i kommunen.

Han sammenligner med

før EPC-prosjektet ble satt i gang.

– Vi skal spare inn igjen investeringen på bortimot 40 millioner kroner i løpet av 13 år, ved å redusere forbruket av strøm, sier Brenden.

BYGGDRIFTEREN En byggdrifter jobber med drift og vedlikehold av mange forskjellige bygninger. Slik er det også for byggdrifterne i Ringeby kommune. De har ansvar for drift og vedlikehold av skoler, sykehjem, idrettshallen og en lang rekke andre bygninger, til sammen 43 000 kvadratmeter. Det største bygget er sykehjemmet på 10 000 kvadratmeter.

Selv om Eivind Sperre og Geir Bråten er blitt byggdriftere, utfører de mange jobber som de før hadde som vaktmestere.

– Byggdrifter er egentlig

en oppgradering av vaktmesterjobben, understreker de.

Jobben inne i datarommet er viktig, men de bruker mest tid ute på kommunens anlegg. De rehabiliterer boliger som kommunen leier ut, slik at de gamle byggene blir som nye innvendig, med nytt kjøkken og nytt bad. De bytter ledlys i rom hvor lysene har sluttet å virke. Om kloakkrørene tetter seg, må de åpne opp igjen rørene. Om vinteren måker de snø. Om sommeren kjører de gressklipper, selv om de har investert i svært mange robotklippere som kjører av seg selv. I tillegg til dette utfører de svært mye annet forskjellig arbeid.

FULL STØTTE – Vi ga vaktmestrene full oppbakking for å ta fagbrev som byggdriftere. Ringeby kommune har behov for kompetansen til byggdrifterne. Det passet svært godt at de tok dette fagbrevet da vi investerte stort i energiøkonomisering, sier Jan-Erik Brenden.

Ringeby kommune er opptatt av å ta samfunnsansvar. Nylig hadde de en lærling som tok fagbrev i byggdrifterfaget i avdelingen Plan og teknisk. Nå er Amandus Aho Bakken lærling der. Han skal ta fagbrev sommeren 2023.

– Jeg startet som sommervikar i Ringeby kommune i 2021. Da fikk jeg tilbud om læreplass i byggdrifterfaget. Jeg takket ja. Dette er et fag med variert arbeid, understreker lærlingen.

Geir Bråten ved varmeanlegget i det tekniske rommet i kjelleren til ungdomsskolen.

Her er rommet med datamaskinene hvor de styrer SD-anlegget, det sentrale driftsanlegget i Ringeby kommune: Eivind Sperre (foran til venstre), lærling Amandus Aho Bakken (bak til venstre), Jan-Erik Brenden (bak til høyre) og Geir Bråten (foran til høyre).

ANNONSE

VIDERE UTDANNING Både Eivind Sperre og Geir Bråten jobbet som vaktmestere i mange år i Ringeby kommune, før de selv ønsket å ta videre utdanning for å få fagbrev som byggdrifter. Byggdrifter Kjell Håvard Bjørkhaug, som de arbeider sammen med, tok også dette fagbrevet.

– Med fagbrev fikk jeg høyere lønn, og jobben blir sikrere, sier Sperre. En byggdrifter med fagbrev i Ringeby kommune får mellom 30 000 og 35 000 kroner ekstra betalt i året, sammenlignet med en vaktmester uten fagbrev.

Geir Bråten hadde fagbrev som tømrer. Derfor får han ikke høyere lønn som byggdrifter.

– Jeg tok fagbrev for å lære mer, understreker Bråten.

Begge tok videreutdan-

ningen på et kurs i løpet av en vinter.

– Vi lærte ikke så mye som vi håpet at vi skulle lære, mener de to.

Kanskje det har sammenheng med deres lange erfaring i bransjen. Etter at fagbrevet var på plass, tok de forskjellige kurs hos entreprenør AF for å bli enda bedre på å drifte og vedlikeholde kommunens bygninger. Et av kursene handlet om å lære å bruke det sentrale driftsanlegget.

Byggdrifterne har med andre ord skaffet seg selv mye ekstra kunnskaper de senere årene.

– Faget vårt er hele tiden i utvikling. En blir aldri utlært. Det er alltid nye ting å lære, fastslår byggdrifterne i Ringeby kommune. ❖

Bestill annonser for 2023

Utgivelsesplan

annonsefrist/utgivelsesdato

8. februar / 10. mars
26. april / 26. mai
- 6. september / 6. oktober**
1. november / 1. desember

Visste du at annonser hos oss sees av 18 000 lesere?

Annonseinformasjon:

Kontakt: Mona Jørgensrud i HS Media, mj@hsmedia.no

Elevene på vg2 tømmer bygger et oransjeri på bestilling der både vinduer og tak er gjenbruksmaterialer. Lærer Arve Karlstrøm (til høyre) påpeker at de sparer penger og mener skolene bør ha førsteprioritet når det gjelder brukte materialer. De andre er fra venstre lærer Knut Hølås og elevene Tesfaalem Tekle og Julian Stenberg.

Å tenke gjenbruk er blitt en del av skolehverdagen på Skjetlein vgs.

LEINSTRAND Undervisning om klima og miljø skjer ikke lenger bare i klasserommet. På Skjetlein videregående skole bygger de av brukte materialer og gleder seg over at kommunen har fått en stor gjenbrukssentral de samarbeider med.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Når Trondheim kommune river og renoverer, blir det haugevis av brukbare materialer til overs. En god del av dette fraktes nå til et stort lager der det registreres og legges ut på Loopfront, som er en digital ombruksplattform. Her kan skolene bestille det de trenger til undervisningen og forsyne seg gratis. På Skjetlein vgs. har de erfaring med

å tenke gjenbruk på bygg og anleggsteknikk, og nå har de fått bestilling på en gapahuk av resirkulerte materialer. Den skal reises på nye Nidarvoll skole i Trondheim.

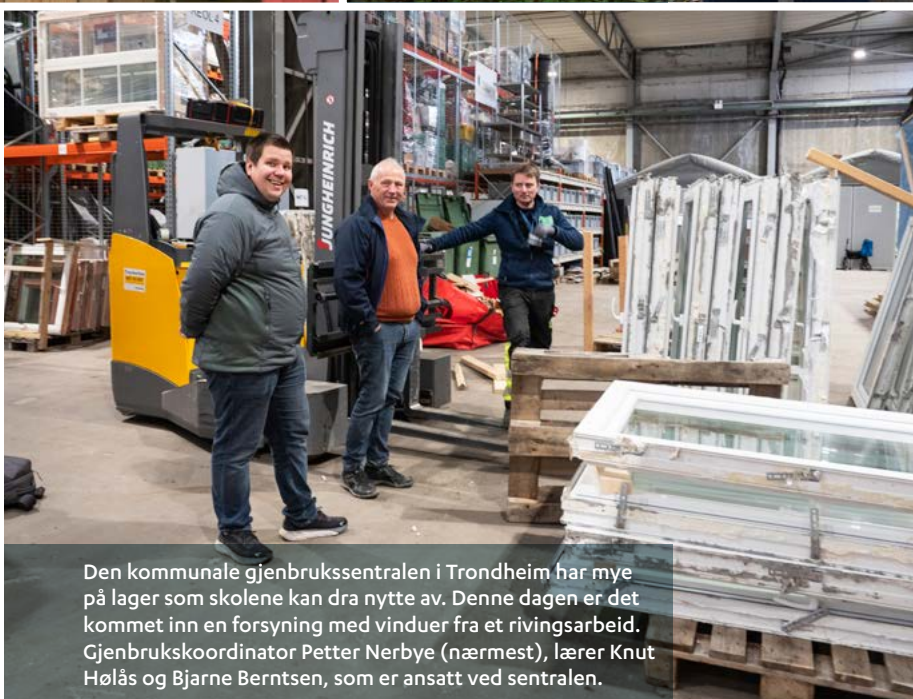
Til sammen skal det bli tre gapahuker. Det er arkitektstudenter ved NTNU som har tegnet dem, og de skal stå for en del av veiledningen under

byggingen. Byggfagelever fra Tiller vgs. og Charlottenlund vgs. er også med på dette prosjektet.

Stikkordet for gapahukene er at de skal bli solide og fine, og elevene og studentene skal ha byggemøter, skaffe materialer og planlegge bruk sammen.

Rektor Edward Georg Hagen foran skolens kompetansesenter, som er bygget i samme stil som det gamle fjøset. Rivningsmaterialene fra fjøset er kommet godt med i undervisningen.

Den kommunale gjenbrukssentralen i Trondheim har mye på lager som skolene kan dra nytte av. Denne dagen er det kommet inn en forsyning med vinduer fra et rivingsarbeid. Gjenbrukskoordinator Petter Nerbye (nærmest), lærer Knut Hølås og Bjarne Berntsen, som er ansatt ved sentralen.

Malin Voigt på vg2 tømrer i gang med å kappe deler til oransjeriet som bygges.

EN STORGÅRD Skjetlein videregående skole ligger et kvarters kjøretur sør for Trondheim sentrum, men alt som minner om byliv er forsvunnet på den korte strekningen. Her strekker jordene seg i alle retninger, og traktorene brummer.

I 1900 ble det opprettet en jordbruksskole på Skjetlein, og stedet minner fortsatt om en storgård med

sine 33 bygninger med smått og stort og 700 mål innmark. Programfagene er bygg- og anleggsteknikk, teknikk og industrifag (TIF) og naturbruk, pluss påbygg. En del av den praktiske undervisningen til elevene består i å ta vare på bygningsmassen. Den dagen Yrke var på besøk, var det stillaskurs på gang.

«Vi har tre programfag som skal få til noe stort sammen og redde verden», sier rektor Edward Georg Hagen

BAKERMESTER SOM REKTOR Praktiske fag og teori går hånd i hånd fra øverste leder til yngste elev på Skjetlein videregående. Rektor Edward Georg Hagen er utdannet baker og konditor

Elevene på vg2 tømmer bygger et oransjeri som i stor grad består av gjenbruksmaterialer. Det er fra venstre Julien Stenberg, Vegard Bakken Barø, Edvard Øyløkken og Tesfaalem Tekle.

Renna av tre fører til vannhjulet. Den er bygget av gjenbruksmaterialer. Lærer Knut Hølås sjekker anlegget og ser at det trenger litt vedlikehold etter regnet.

Reisverket på denne gapahuken er gjenbruk fra det gamle fjøset, og bordkledningen har elevene laget på egen sag.

ved Trondheim kokk- og stuertskole, har tatt mesterbrev og jobbet ti år i bakeri.

– Men jeg har alltid hatt en lærerspire i magen, kom tilbake for å undervise og tok faglærerutdanning. Det finnes mange spennende roller i skolen, og jeg liker skoleledelse, sier Hagen. Han kom til Skjetlein vgs. i 2009, og har blant annet vært rådgiver, ansvarlig for kursavdelingen og ledet IKT-support. For to år siden ble han rektor.

– Målet mitt er at vi skal bli en enda mer attraktiv skole, og vi har tre programfag som skal få til noe stort sammen, også når det gjelder å utvikle bærekraft og ta vare på miljøet, sier rektoren, som registrerer at de får stadig flere elever med bybakgrunn. På naturbruk er mye lagt om til økologisk drift.

Det vil være feil å kalle uteområdet

på Skjetlein for en skolegård. På tunet er elever i arbeidsklær på farten i alle retninger.

– Elevene her har ikke lekeoppgaver. De gjør nytte for seg og skaffer seg kunnskap og erfaring som de får bruk for i den reelle verden, sier rektor Edward Georg Hagen.

DRIVHUS OG VANNKRAFT Gjenbruk er ikke noe nytt på Skjetlein videregående.

– Vi har holdt på siden 2015, sier Knut Hølås, som er kontaktlærer på bygg og anlegg og en av drivkreftene.

Da det gamle fjøset ble bygget om til kompetansesenter, tok skolen vare på de materialene som var brukbare. De er blant annet brukt til å bygge ei vannrenne nede ved bekken, som sørger for at det blir fart på et vannhjul. Det er

også bygget en stor gapahuk, som kan brukes både til hygge og undervisning. Hele reisverket kommer fra det gamle fjøset, og bordkledningen er laget på egen sag. Deler av skifertaket på fjøset er flyttet til kvernhuset. Målet er at kraften fra vannhjulet skal kunne brukes på en bedre måte. I dag sørger den for strøm til batteriet i en ladestasjon som elevene bruker til iPader og telefoner.

– Vi supplerer gammelt med nytt, og bruker det vi får tak i, sier Knut Hølås, som har gått veien fra skogsarbeider til yrkesfaglærer og master i yrkesdidaktikk.

Skolen har sitt eget lille sagbruk, der elevene kan være med på prosessen fra tømmer til lafteplanker, og de har også felt trær selv. Materialene kan brukes i undervisningen.

Elevene har stillaskurs, og det er mange deler som skal på plass.

I 2021 bygget elevene et drivhus etter å ha kommet over 500 brukte vinduer hos et borettslag, som skulle kaste dem. Dette var en del av pilotprosjektet «Sirkulærøkonomi i praksis», som handler om at ressurser er til nytte så lenge som mulig, og det er et samarbeid med nettverket Sirkellaget.

Drivhuset er nå flyttet til Voll gård i Trondheim. Stedet har tilnavnet «Hele byens bondegård» og er en stiftelse med de fem medlemmene Trondheim kommune, 4H Trøndelag, Sør-Trøndelag Bonde- og småbrukerlag, Trøndelag Bondelag og Sør-Trøndelag landbruksselskap. Her fungerer gjenbrukshuset blant annet som utsalg for grønnsaker og andre vekster som dyrkes på gården, og det er hyppig besøkt i sesongen.

EGET GJENBRUKSLAGER Nå er det blitt enklere for skolene å få tak i gode, brukte materialer. For et drøyt år siden opprettet Trondheim kommune en 11 000 kvadratmeter stor gjenbrukssentral, og de samarbeider også med fylkeskommunen så de videregående skolene kan dra nytte av det. Helt gratis.

Petter Nerbye er ansatt som gjenbrukskoordinator, og han og Knut Hølås er enige om at regelverket er enklere når verdiene forblir innen det offentlige.

Det er akkurat kommet inn et parti med vinduer. Rundt på de lange hyllene ligger treverk og stein sortert, og det finnes også en samling med søppelkasser, som kommunen har byttet ut med digitale. Nå skal de gamle få nytt liv på Nidarvoll skole, som er under bygging. Elevene har dekorert søppelkassene

med egne tegninger, som vil lyse opp i skolegården.

– Det er kommet 150 tonn med materialer på et år til gjenbrukssentralen. Fortsatt er tilbudet større enn etterspørselen, men vi ser en holdningsendring. Gjenbruk er blitt viktig for økonomien, og ikke minst for miljøet, sier Petter Nerbye.

Og når det gjelder kvaliteten.

Når materialene har tålt 50–60 år, så får vi ikke en bedre kvalitetssjekk, mener de to fagmennene.

Knut Hølås er ikke i tvil om hvordan det kan rekrutteres flere til yrkesfag.

– La de unge få prøve mer forskjellig, og sørg for valgfag som sløyd og håndarbeid på ungdomsskolen, slik at det finnes noen fristeder. ❖

Det handler om å få sjansen til å **bidra**

AV **ASTRID HAUGE RAMBØL**

Sosiolog og analytiker i Manifest Analyse og forfatter av pamfletten «Vinn, vinn, vinn! Når arbeid, ikke skole, er veien til arbeid»

Arbeid til alle er jobb nummer én. Det har vært arbeiderbevegelsens mantra i årtier. Likevel er 114 000 unge mellom 15 og 29 år verken i arbeid eller i utdanning. De er utenfor. For mange av dem handler det ikke om at de ikke kan eller vil jobbe. De har ikke fått sjansen.

Halvparten av de i denne aldersgruppen som står utenfor, har det til felles at de ikke har fullført videregående skole. Dette gjør veien inn i arbeidslivet vanskeligere. Det er ikke fordi alle jobber krever videregående opplæring, det er ikke fordi de er dumme, og det er ikke fordi det ikke er bruk for dem. Men de har ikke fått sjansen.

For de aller fleste barn og ungdommer går grunnskolen

greit. De trives og kommer seg gjennom fagene på høvelig vis. De fleste fortsetter også på videregående, og for de fleste går det greit. Men hver femte elev fullfører ikke. Blant dem som velger yrkesfag, er det bare omtrent to av tre elever som fullfører løpet på normert tid. Det hadde ikke vært så alvorlig hvis de hadde gode alternativer å gå til. Men det har de færreste av dem.

For den enkelte betyr dette dårlig økonomi, og sannsynligvis også dårlig selvfølelse. For velferdsstaten blir det dyrt. For arbeidslivet betyr det mangel på sårt trengt arbeidskraft. Alle taper på at mange står utenfor.

DROPPET UT ELLER SKJØVET UT? Man snakker om «fall» i videregående skole og at elever «dropper ut». Men er det elevene som gir opp, eller er det skolen som gir opp en del av elevene?

Gjennom hele skoleløpet vies det mest tid til teoretisk læring. Elevene som trives med tavleundervisning, blir pre-

miert med gode skoleresultater. De barna som har anlegg for snekring, omsorgsarbeid, matlaging eller grønnsaksdyrking, får derimot nesten ikke utviklet ferdighetene sine på skolen, og de får heller ikke særlig uttelling for dem.

Slik sorterer skolen barna våre. De som mestrer det teoretiske godt, blir vurdert som flinke. De som er mindre sterke teoretisk, blir vurdert som «dumme» eller «uduge-lige». Dette er veldig kjipt for de barna og ungdommene som opplever at skolen vurderer dem som dumme, og burde i seg selv være grunn nok til å ta affære.

Men fordi skolen har et snevert syn på hvilke ferdigheter det er verdt å måle og karaktersette, er dette også for samfunnet en lite nyttig måte å vurdere folk på. Likevel virker det som om samfunnet i stort, og arbeidslivet spesielt, har akseptert skolens vurderingskriterier: For dem som ikke har vitnemål fra videregående, er veien inn i arbeidslivet ofte lang.

Men å ikke være flink på skolen betyr ikke at man er dårlig til å jobbe.

EN NY MULIGHET I pamfletten «Vinn, vinn, vinn! Når arbeid, ikke skole, er veien til arbeid» møter vi flere ungdommer som har sluttet på videregående til fordel for ledighet. De forteller om en skole som ikke passer for dem. For mye teori og for lite praktisk læring gjorde at de sluttet.

Gjennom Nav får de tilbud om alternative veier inn i arbeidslivet, flere av dem tilpasset ungdommer som har sluttet på videregående til fordel for ledighet. Et av prosjektene som hjelper ungdommer inn i arbeidslivet er «Skole på byggeplass» hos Veidekke. Der får ungdommer som har sluttet på videregående, yrkesfagopplæring på byggeplassen. Så mye som mulig av undervisningen foregår på byggeplassen, fremfor i klasserommet. Men noe klasseromsundervisning blir det også, for elevene må ta de obligatoriske fagene som kreves for fagbrev. De aller fleste lykkes. Det var med andre ord ingenting i veien med verken læreavnen eller arbeidsevnen.

Et annet prosjekt som har hjulpet mange unge inn i fast jobb, er «Møller Medvind», hvor bilkonsernet Møller ansetter arbeidsledig ungdom og lærer dem opp i bilpleiefaget. Et viktig poeng for Møller er at ungdommene blir ansatt i full, fast stilling. De mener at deltid er en fattigdomsfelle for mange unge som prøver å komme seg inn i arbeidslivet. Tryggheten i en fast full stilling gjør at ungdommene kan planlegge livet på en helt annen måte.

Teodor Olving beskriver tiden som arbeidsledig som en mørk tid i livet. Det var ensomt å stå utenfor, og lite penger begrenset det sosiale livet. Å få jobb hos Møller Medvind snudde livet til det bedre. Han forteller at det beste med å komme på jobbintervju hos Møller var at de ikke var opptatt av vitnemål og karakterer, men heller av hvilke interesser han hadde. Å vurdere folk ut fra interesser og motivasjon burde egentlig ikke være noe radikalt, men i dagens CV-opptatte arbeidsmarked er det faktisk det.

MÅ MAN FØRST FEILE? Historien til Teodor Olving viser med all tydelighet at det ikke er arbeidsevnen det står på. Men er det nødvendig at ungdommen først må oppleve å feile, før de får tilbud om en alternativ vei inn i arbeidslivet?

Fremfor å presses gjennom en skole som ikke passer for alle, trenger ungdom flere muligheter til å utforske egne ferdigheter og arbeidsevner.

En skole med et snevert syn på kunnskap skyver mange unge ut. For selv om skoleresultatene ikke nødvendigvis sier noe om elevenes arbeidsevner, fører dårlige karakterer gjerne til at evnene deres nedvurderes både i arbeidslivet og av ungdommene selv.

Hver og en av oss trenger å kjenne at det er bruk for oss. Og det *er* bruk for alle: Samfunnet vårt trenger at de som har helse til det, jobber, og på den måten bidrar til at velferdsstaten trygt kan bære de av oss som ikke er i stand til å jobbe.

Fagbevegelsen må fortsette å kjempe for arbeid til alle. En del av det må være å kreve at skolen ikke skyver arbeidsmotivert ungdom ut i ledighet. ❖

Skråblikk på yrke

Verdien av å være organisert

Hva er den viktigste grunnen til at du er organisert? Det er kanskje vanskelig å kategorisere og rangere grunnene. Våre medlemmer har nok også forskjellige grunner som de ser på som viktigst. Mange er mest opptatt av å sikre at egne interesser blir ivaretatt på jobben og i fellesskapet i lønnsforhandlinger. I tillegg har vi forhandlet fram gode avtaler på for eksempel forsikring og banktjenester, fordi vi er mange.

I mange år har organisasjonsgraden i Norge vært omtrent 49 %, men den har gått ned ganske mye de siste 30 årene. Det er store forskjeller mellom bransjene. I sørvissektoren er det kun rundt 20 % som er organisert. I det offentlige er det omtrent 80 %.

I den tillitsvalgte «bibel», *Tillitsmannen*, skriver Einar Gerhardsen om hvordan arbeiderbevegelsen før 2. verdenskrig var en stor maktfaktor i vårt land. Etter krigen måtte man begynne på nytt, ettersom alle de som utførte organisasjonsarbeid, ble forhindret i sitt arbeid av okkupasjonsmakten. Men det tok ikke lang tid før de som var «de bærende krefter for arbeiderbevegelsen», var tilbake og spilte en stor rolle i gjenreisningen av Norge. Denne deltakelsen er det faktiske grunnlaget for et demokrati, skriver Gerhardsen. Dette ble skrevet i 1946, men det er ikke mindre viktig i dag. Så når andelen fagorganiserte i Norge går ned, er det et demokratisk problem.

HVORFOR ORGANISERER FÆRRE SEG? Det er flere årsaker til at fagforeningsgraden går ned. En årsak er nok at fagforeningene har arbeidet frem så gode avtaler at mange tar dem for gitt. Jeg kan nevne, blant en rekke forbedringer i arbeidslivet, fri i helger, foreldrepermisjon, sykepenger og oppsigelsesvern. For ikke å snakke om felles lønnsforhandlinger. Og jeg må si at det var forstemmende at jeg som

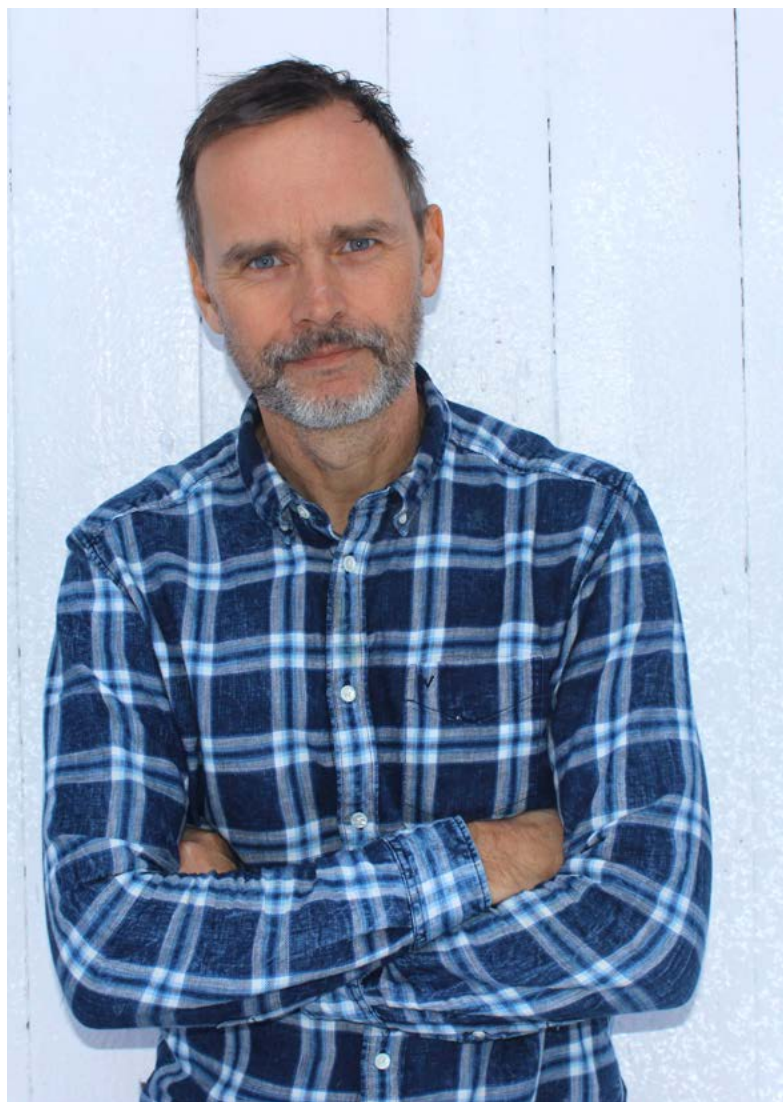

Foto: Stella Ramborg

HTV i fylkeskommunen forhandlet frem lønn som alle de uorganiserte fikk glede av, uten at de hadde vært med på spleiselaget som medlemskontingenten er. Dette mener jeg det er viktig å snakke om på pauserommet. Ikke for å sette noen til veggs, men for å understreke at arbeidstakerrettigheter ikke kommer rekende på en fjøl; noen må faktisk jobbe for dem.

Om organisasjonsapparatet til enhver tid skal fungere på den beste måten, må også medlemmene forstå sine plikter. Jeg vet at det kan være krevende å gå inn i en streik eller argumentere mot en kommune eller ledelse i faglige saker. Men hvis ingen gjør det, kommer vi ingen vei.

MAKTBALANSEN Det er viktig at arbeidsgiver, arbeidstaker og stat har en jevn fordeling i maktbalansen. Det bidrar ikke til tillit at regjeringen toer sine hender i saken om høyere lønninger for lærere. Jeg tror det er vanskelig å godta at Stortinget og Regjeringen har delegert ansvaret for skole til kommunene og en interesseorganisasjon, KS. Utdanning av befolkningen er et nasjonalt ansvar, og for viktig til å overlate til kommuners- og fylkeskommuners prioriteringer alene. KS' fremferd i lønnsforhandlingene de siste årene er heller ingen invitasjon til et godt samarbeid mellom partene. Opplever en av partene seg for svak, vil trepartssamarbeidet bli svakere, og tilliten vi har bygd gjennom så mange år vil kunne forvitne. Da taper alle, ikke bare lærerne. Den oppgittheten lærere og tillitsvalgte kjenner på hver vår etter lønnsoppgjørene, bidrar dessverre til at det ikke oppleves nyttig og samfunnstjenlig å være organisert.

De tillitsvalgte har en spesielt krevende rolle. Vår tillitsvalgtopplæring er god og grunnleggende og gir våre arbeidsplassstillitsvalgte et trygt og godt fagforeningsbein

å stå på. Jeg er glad for at vi har en flott gjeng ute på de forskjellige skolene og arbeidsplassene. De som har det daglige ansvaret lokalt, forstår sine plikter, og de er dyktige og pliktoppfyllende. Disse enkeltpersonenes innsats er av avgjørende verdi for oss i Utdanningsforbundet.

Men selv om det er tøffe tider, og andelen fagorganiserte går ned, gjør vi åpenbart noe riktig. Vi blir stadig flere medlemmer i Utdanningsforbundet. For første gang siden 2013 er det også en markant økning i medlemmer i videregående skole. Jeg vil oppfordre alle medlemmer til å snakke med en uorganisert. Vi trenger mer kraft i vår kamp for høyere lønn. Sammen er vi sterkest. Som de sier i Amerika: Don't panic – organize. Alt vi kan oppnå i fellesskap, det er den viktigste grunnen til å organisere seg. Ingen sier det bedre enn Stig Holmås i «Dikt til mine barn»:

DIKT TIL MINE BARN

Jeg etterlater mine barn dette diktet
For at de skal lære å elske vindene, havet,
Den søte lukten av stor kjærlighet, –
og fagforeningene.
Uten dem hadde vi ingenting.
Den sultne ser ikke det vakre.
Den trette orker ikke elske.

Jeg etterlater mine barn dette diktet
For at de skal lære å elske vindene, havet,
Den søte lukten av stor kjærlighet, –
og fagforeningene.
Uten dem hadde vi ingenting. ❖

Det er pussig at på yrkesfag står likestillingen bom stille

Det er sikkert noen som husker at vi i gamle dager hadde lærebøker med tegninger der mor laget middag og far leste avisen. Jeg hørte om skoler i Oslo som hadde rene jente- og gutteklasser. Dette var en ordning som ble faset ut i 1968. På den tiden ble det forventet at kvinnen skulle ta seg av barna når et par giftet seg, og det var sjelden noe tema hvem som skulle ta oppvasken.

Men slik er det jo ikke lenger. Det er helt naturlig at så mange som mulig går ut i yrkeslivet, og skillene viskes ut. Tidligere var fru doktor Jensen kona til legen. Ved siste opptak var over 70 prosent av studentene som fikk plass på medisinstudiet, kvinner, så her har det tippet andre veien. Det samme gjelder jus. Da andelen menn på studiet sank til 37 prosent, kom det sterke reaksjoner, og det er blitt framhevet hvor viktig det er med kjønnsbalanse i yrkeslivet. Offentlige tiltak er etterlyst for å rette opp i dette. Et av hovedargumentet er at kjønnsbalanse er viktig for hvordan virksomheten eller sektoren fungerer.

Trøbbelet er at på yrkesfag har det stått så godt som bom stille. På midtstreken av statistikken balanserer naturbruk og restaurant- og matfag, men ellers finner vi guttene og jentene ytterst på hver sin side. Barn som har tumlet rundt hverandre siden bleiestadiet i barnehagen, og blitt til ungdom som sitter side om side på ungdomsskolen, splittes etter kjønn når de velger yrkesfag. Selvfølgelig er mulighetene åpne for alle, men skillene er påfallende. Guttene er i stort flertall på bygg- og anleggsteknikk, elektro og teknologi og industrifag, mens på helse- og oppvekstfag og frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign finner du nesten bare jenter.

Du kan selvsagt stille spørsmålet: Er det så farlig?

Men i de fleste andre deler av samfunnet blir det fremhevet at en god blanding av kvinner og menn er bra for arbeidsmiljøet. Og det blir for dumt å trekke fram mangelen på muskler eller omsorgsevne. Så hva sitter vi igjen med da? Forventninger, fordommer og gammel vane, og som tenåring er det enklest å gjøre som de fleste andre.

Mange unge opplever det også som pussig når de på yrkesfag for første gang opplever et skolemiljø med så å si rene gutte- og jentemiljøer. Men de fleste forholder seg til at slik er det bare. Dette gjelder nok også en del lærere.

Som journalist har jeg gjennom mange år skrevet artikler om lærere som jobber med å få til bedre kjønnsbalanse, eller elever som har valgt utradisjonelt. De har vært av typen «Mia har tatt skjeen i en annen hånd og blitt murer» og «Harald ble helsefagarbeider da mormor ble syk».

Ofte er det lærere som brenner for saken og tar kampen, men det skal mye til å skape en så stor glød at det slår ut på statistikken. Den har stått på stedet hvil siden 70-tallet.

Men nå skjer det noe sakte, men sikkert der ute som gjør at jeg har trua. Vi har blant annet fått Trøndelagsmodellen, som skal rekruttere og ta vare på elever og lærlinger som har valgt utradisjonelle yrkesfag for sitt kjønn. Når fylkeskommunen er kommet på banen, får arbeidet med å få en bedre kjønnsbalanse større tyngde.

Den digitale utviklingen fører også med seg endringer, og velferdsteknologien kommer for fullt i helsevesenet. På Johan Bojer videregående skole har de hatt et samarbeid mellom elektro og helsearbeiderfag om dette temaet, og kanskje må skoleverket snu seg rundt og utvikle nye fag på tvers av de gamle grensene.

En ung rørleggerlærling jeg møtte, er også et eksempel på at det skjer noe der ute. Da jeg spurte om det var noe han savnet på den store byggarbeidsplassen, var svaret flere jenter. Han var ikke vant til å omgås nesten bare menn på alle kanter, og trivdes bedre i et blandet miljø.

Det er ikke så mange år siden det var uvant å se menn som gikk rundt med barnevogn. Nå dukker de gjerne opp flere sammen, så kom igjen. Det er ikke noe feil med omsorgsevnen, og jenter kan bli like gode med drill som med tannlegebor.

Det er bare å innse at enten jeg har feministbrillene på eller av, så er det noe som ikke stemmer. ❖

Festligheter og lysere tider

TEKST OG BILDER TORGEIR ØVERLAND

Vinteren er heldigvis en saga blott, og festdager og milde vinder skal gjøre hverdagen litt lettere og varmere. Dessuten venter en vel fortjent ferie der fremme. Maten vi serverer, bærer også preg av lysere tider. Borte er erter, kjøtt og flesk, ribbe, pinnekjøtt og feite sauser.

Vår og sommer er også tiden for å høste det man forberedte før jul. En ting som særlig minner om vår og sommer, er spekeskinke.

I gamle dager, under forberedelsene til jul, forberedte man våren. For etter slaktingen før jul ble skinken lagt i salt, og så fikk den ligge og godgjøre seg en periode. Deretter tok man den opp fra saltet, børstet av overflødig salt og hang den opp på et mørkt, luftig og kjølig sted. Der hang den til et stykke ut på våren før den ble moden. Dette passet veldig godt til festdagene som ligger som perler på en snor i tiden da det blir lysere. Ifølge min bestemor var ikke skinken moden «før gjøken gol», og det skjedde jo nettopp på denne tiden.

Da hadde skinken fått henge og modnes på en naturlig måte. Derfor er

spekeskinke for meg uløselig knyttet til vår og sommer. Det føles like naturlig som at naturen går fra grått og brunt til lysegrønn forsommer.

Det finnes vel knapt noen som lager skinken sin selv lenger. Det er jo så mye å få kjøpt i butikken av både norsk og importert skinke.

Våren er innledningen på vekstsesongen til en del grønne vekster som hører hjemme på et feststemt bord i anledning en høytid. Mye av det vi spiser på vårvintern og forsommeren, er knyttet til vårt fantastiske landbruk og driftige bønder. Det er synd at mye av dette snart er historie, siden det legges ned hundrevis av små gårder hvert år – fordi det skal satses på stordrift. Det medfører at mange av de ressursene som vokser på utsiden av gjerdet og på

fjellet, som nettopp de små gårdene tar i bruk, ikke utnyttes. Ikke mange bønder i dag tar med seg buskapen til fjells for å utnytte ressursene der. Dermed forsvinner mye av kunnskapen om hva vi kan spise, og om produktene som ble produsert på setrene i Norge for bare noen få tiår siden.

Våren og sommeren er imidlertid mer enn skinke. Hvem har ikke sittet på en brygge i juni eller juli og pillet reker og nytt et glass hvitvin?

Nå er vi for lengst i ferd med å børste vinteren av grillen og starte grillsesongen. Mye godt kan grilles, og hvorfor ikke prøve å lage grillpølser selv? Det er litt jobb, men så smaker det tusen ganger bedre med ditt personlige preg på pølsene. Det er belønningen.

GRILLPØLSER

kjøttdeig av lam	500 g
kjøttdeig av svin	400 g
salt	1 ss
spekk	300 g
rosmarin	1 kvist
korianderfrø	1 ts
hvit pepper	1 ts
chilipulver	1 ts
egg	1 stk.
potetmel	1 ss
skummet melk	4 dl eller til ønsket konsistens
fåretarm	

Fremgangsmåte

Bruk en kjøkkenmaskin med røre-grind.

Ha kjøttet og saltet i bollen og rør i ca. 10 minutter til kjøttet blir en seig masse.

Ha alt det tørre krydderet i en morter og knus det til fint pulver. Ha så i rosmarin i morteren og knus alt til en pasta. Tilsett det i bollen med kjøttet. Rør det godt inn i deigen.

Tilsett egg og potetmel og rør det godt inn i kjøttet.

Spe forsiktig med melken til du får en masse som er litt løsere enn en kjøttkake-deig.

Tilsett det malte (males to ganger) spekket og kjør det inn i deigen.

La deigen hvile en halvtime mens du gjør klar maskinen med pølsestopper. Merk at du trenger et pølsehorn til kvernen på kjøkkenmaskinen.

Tre tarmen på pølsehornet, lag en knute

på tarmen, ha deigen i pølsestopperen og sett maskinen på lav fart. Få litt hjelp av en assistent til å stappe deigen i stopperen. Ikke lag pølsene for faste, for du må snurre tarmen slik at du får passe lengde på pølsene.

Trekk pølsene i buljong. De må ikke ha over 80–85 grader, for da de kan sprekke. Trekk dem i 8–10 minutter. Tilsett gjerne smakskomponenter i buljongen, som løk, hvitløk og diverse urter som du liker.

Server pølsene med potetsalat, finhakket rå løk og dijon-sennep. Som drikke anbefaler jeg en vienna lager. Det har litt mer fylde enn vanlig pilsner og kan plasseres mellom pils og bayer. Ølet har mer maltsmak og er litt brødaktig i stilen. De fleste bryggerier har en vienna lager i sitt sortiment.

Dersom du har lyst til å brygge selv, så kan du lett finne øl med alt av ingredienser og fremgangsmåter på nett. Du trenger ikke så mye utstyr for å lage dette ølet. Men om ølet blir vellykket eller ikke, avhenger av bryggeren og rensligheten bryggeren utviser.

Enkelte typer salat kan du starte å høste allerede i mai eller juni. Det er glimrende følge til det aller meste.

Og så klart det som alle venter på til sommeren: Årets første, norske jordbær er å finne i butikker og boder. Men akk, så dyre.

SKINKE

Men som jeg antydte over: For meg er det skinke som er den store forsommer-maten. Det til tross for at det etter hvert er blitt en helårs-vare, i og med at vi importerer mer og mer fra utlandet, særlig fra Italia og Spania.

Fra Italia kommer prosciutto. Men vent nå litt: Den som trodde at prosciutto er en helt spesiell skinke, tar nok feil. For *prosciutto* er en fellesbetegnelse på all spekeskinke fra Italia som er saltet og tørket. Ordet *prosciutto* stammer fra det Italienske ordet *asci-*

utto (tørr), eller fra vulgærlatin fra *pro* (før) og *exsuctus* (å suge ut fuktighet). Tilsvarende brukes verbet *prosciugare* i dagligtale om det å tørke grundig.

Så det som skiller den ene skinken fra den andre, er hvor skinken er lagd. Det baserer seg på den samme typen geografisk tilhørighet som du finner med vin. Du kaller jo ikke vin som er lagd i Loire, for en burgunder, ikke sant? I tillegg varierer skinken i smak og konsistens fordi det benyttes forskjellige svineraser, og smaken kan også variere ut fra hva dyrene spiser. Derfor er også skinke beskyttet av en opprinnelsesbetegnelse (PUD).

Derfor må du lete etter en stedsangivelse for å finne de spesielle skinkene. Det vil hete P.di Parma, P.di Modena, P.di San Daniele, osv. Har ikke skinken stedsangivelse, er den ikke beskyttet av PUD, og en kan inneholde nitrater og nitritter. For eksempel er det ikke tillatt å bruke noe annet enn salt i fremstillingen av P.di Parma og P.di San Daniele. Verdt å merke seg!

Spania har også ettertraktete skinker som vi har blitt kjent med.

Serrano-skinke er et begrep som i stor grad fungerer på samme måte

som prosciutto. Serrano-skinke er en fellesbetegnelse for den saltede og lufttørkede skinken som kommer fra fjellområdene i hele Spania og som fremstilles i hovedsak av hvite, spanske landsvin. Den har en mer fremtredende smak og inneholder mindre salt enn norsk skinke. Grisenes fôr har også et høyt innhold av mais.

Skinken skal modnes i ca. ett år, men det finnes varianter av dette. Den høyeste kvaliteten får vi fra svin som er eldre enn 8 måneder og har slaktevekt på

over 115 kilo. Standard skinke lages av svin som er opp mot 7 måneder og har en slaktevekt på 85–100 kg.

Men den høyest skattede er iberico-skinken, som stammer fra de svarte iberiske svinene. Dette er skinken som tidligere ble kalt *pata negra*. Kjerneområdene for denne skinken er områdene rundt Jabugo, Lérída, Montánchez, Teruel og Trevélez. Lang modningstid er mye av årsaken til at denne skinken er forholdsvis dyr, fra 2500 kroner per kilo og oppover. Den høyest rangerte sorten er beskyttet av loven om opprinnelsesområde på lik linje med vin, i henhold til nasjonalt lovverk og EU-regelverk.

Dette er skinke som kun er saltet og lufttørket.

ASPARGES

Hva hadde våren vært uten asperges? Når vi kaller hummer for havets kardinal, så vil jeg kalle asperges for åkerens kardinal. I april og mai begynner den hvite aspergesen å komme i norske butikker. Vi kjørte gjennom Tyskland i midten av april for noen år siden, og der ble vi servert asperges i hvert eneste etablissement vi besøkte. Det var noe religiøst over hvordan den hvite aspergesen ble behandlet. Og for en vidunderlig smak!

Dessuten er den helt fenomenal i selskap med skinke. Dobbel lykke.

MUSSERENDE VIN

Våren er også tiden da man plukker frem vin med bobler. Musserende vin egner seg til omtrent alt. Som kosedrikk, som aperitiff, til hovedretter, ja, til det aller meste. Bare for å ha sagt det: Det blir ekstra stas når man byr på et glass musserende i festlig lag.

Her er det utrolig mye å velge mellom. På nettsiden til Vinmonopolet er det over 2400 treff på musserende vin. Det mest kjente for de aller fleste er nok champagne og cremant fra Frankrike, prosecco og spumante fra Italia, sekt fra Tyskland og cava fra Spania. Men det er mange andre land som produserer musserende vin som du får på Polet. På det amerikanske kontinentet finner du musserende vin fra USA, Canada, Argentina og Chile, og dette inkluderer musserende vin av høy kvalitet. Sør-Afrika produserer meget gode musserende viner.

I tillegg finner du musserende vin på Polets lister fra Australia, Sveits, Romania, Ungarn, Østerrike, Portugal og England.

Champagne er uten tvil den musserende vinen som gir flest treff i polets lister. Champagne ligger sør for Reims på begge sider av elva Marne. Det lages champagne av chardonnay, pinot noir og pinot meunier. Det er kun de vinene

som dyrkes innenfor grensene til dette geografiske området, som kan kalles champagne.

De andre musserende vinene i Frankrike bruker begrepet *cremant*. Disse kan komme fra Jura, Alsace, Loire og Burgund og kan være produsert av andre druer, for eksempel auxerrois i Alsace.

Prosecco fra Italia skal inneholde minst 85 prosent av druesorten glera. De aller fleste inneholder 100 prosent

Cava fra Spania lages i det store og det hele av druesortene xarel-lo, macabeo og parellada. Det samme gjelder musserende viner fra Portugal.

Musserende vin fra Australia, England, USA, Sør-Afrika og Canada produseres av de tradisjonelle druene chardonnay, pinot noir og pinot meunier.

Tyskland produserer sekt, lagd av blant annet riesling, men med innslag av de tradisjonelle druene.

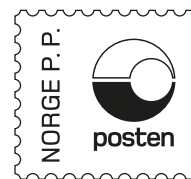
Musserende vin fra Østerrike lages ofte av grüner veltliner. I Steiermark lages en del musserende vin av blauer wildbacher, som er mest kjent som druen som brukes til schilcher, en særpreget rosévin fra området rundt Stainz.

Musserende vin fås både som knusktørr, halvsøt og søt.

Jeg skal ikke komme med noen spesielle anbefalinger, siden er så mange preferanser angående musserende. Vær ute i god tid, for det kan ta noen dager dersom du må bestille viner utenom basisutvalget. Uansett hva du måtte velge, får du vin av god kvalitet, og spør gjerne de som jobber på Polet.

Velg det du liker. Da blir det best.

Ha en god sommer! ♦

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Følg Yrke på Facebook

Her får du nyheter om yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Gå inn og følg oss, da vel!
@tidsskriftetyrke

YRKE